

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Václav Dostálek

Dopravní výchova v mateřských školách města Kroměříže

Vedoucí práce:

Olomouc 2019

doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím literatury a zdrojů uvedených v seznamu použité literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 10. dubna 2019

Václav Dostálek

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu mé práce doc. PhDr. Tomáši Čechovi, Ph.D., za vedení, spolupráci a cenné rady, které mi poskytoval po celou dobu zpracovávání mé práce. Dále bych chtěl poděkovat své manželce Kateřině za neustálou podporu a trpělivost, kterou mi poskytovala po celou dobu studia.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Václav Dostálek
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Dopravní výchova v mateřských školách města Kroměříže
Název v angličtině:	Traffic education in kindergartens of the town of Kroměříž
Anotace práce:	Hlavním cílem práce je analýza aspektů výuky dopravní výchovy v mateřských školách města Kroměříže.
Klíčová slova:	Dopravní výchova, mateřská škola, dítě předškolního věku, město Kroměříž
Anotace v angličtině:	The main goal of the thesis is to analyse aspects traffic education teaching in kindergartens of the town of Kroměříž
Klíčová slova v angličtině:	Traffic education, kindergarten, preschool child, town Kroměříž
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Dotazník k bakalářské práci
Rozsah práce:	51 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

Obsah

Úvod	7
1. Mateřská škola a předškolní vzdělávání.....	8
1.1 Rámcové cíle předškolního vzdělávání	9
1.2 Klíčové kompetence předškolního vzdělávání	9
1.3 Vzdělávací obsah v RVP pro předškolní vzdělávání.....	10
1.4 Podmínky předškolního vzdělávání.....	10
2. Dítě předškolního věku.....	12
2.1 Vývoj motoriky.....	12
2.2 Vývoj poznávacích procesů	12
2.3 Sociální vývoj dítěte předškolního věku.....	13
3. Dopravní výchova	14
3.1 Historie dopravní výchovy.....	15
3.2 Pedagogické hledisko dopravní výchovy	16
4. Dopravní výchova v mateřské škole.....	17
4.1 Metodické dokumenty k dopravní výchově dětí předškolního věku.....	18
4.2 Dítě předškolního věku jako účastník silničního provozu.....	19
4.3 Děti a dopravní nehody.....	20
4.4 Předškolní dítě jako chodec	21
4.4.1 Cíle dopravní výchovy dětí předškolního věku – chodců.....	22
4.4.2 Úrazy dětí – chodců	23
4.5 Předškolní dítě jako cyklista.....	24
4.5.1 Cíle dopravní výchovy dětí předškolního věku – cyklistů.....	25
4.5.2 Úrazy dětí – cyklistů	26
4.6 Předškolní dítě jako spolujezdec v automobilu	26
4.6.1 Úrazy dětí jako spolujezdců v automobilu.....	27

4.7	Předškolní dítě jako cestující v hromadném dopravním prostředku.....	28
5.	Praktická část.....	30
5.1	Cíle a výzkumné otázky.....	30
5.2	Výzkumný soubor.....	30
5.3	Metodologie výzkumu	31
5.4	Výsledky dotazníku	31
5.5	Vyhodnocení výsledků dotazníku.....	41
	Závěr.....	44
	Seznam použité literatury a zdrojů:	46
	Seznam použitých zkratk	48
	Seznam grafů	49
	Seznam tabulek.....	50
	Seznam příloh	51

Úvod

Člověk je účastníkem silničního provozu po celý svůj život. Nezáleží na tom, zda je malým dítětem navštěvujícím mateřskou školu, nebo dospělým člověkem, který se na pozemních komunikacích pohybuje již několik desítek let. Všichni musí dodržovat stejná pravidla, což by mělo vést především k tomu, aby účast při provozu na pozemních komunikacích byla bezpečná.

Děti je však nutné naučit bezpečnému chování na pozemních komunikacích a v jejich okolí. Primární roli v dopravní výchově zastávají rodiče, se kterými se děti prvně setkávají s dopravními situacemi. Rodiče mohou na své děti působit jako kladný, tak i záporný vzor, aniž si to často vůbec uvědomují. První institucí, která by dětem měla přinést komplexnější znalosti a dovednosti v silniční dopravě, je mateřská škola. Děti zde mají možnost, často formou her a soutěží, poznat zákonitosti dopravy ve svém okolí. Mateřská škola by měla u dětí rozvíjet kompetence k tomu, aby rozpoznávaly rizika dopravního provozu a aby se v okolí pozemních komunikací chovaly bezpečně.

Pracuji jako referent oddělení dopravy a silničního hospodářství na Městském úřadu v Kroměříži a do mé pracovní gesce patří mimo jiné i oblast BESIPU - bezpečnosti silničního provozu. Z této pracovní pozice mohu na základě zjištěných skutečností výrazně přispět ke zkvalitnění a rozvoji dopravní výchovy v mateřských školách města Kroměříže.

Mám za to, že mateřská škola je ideální k uchopení základních znalostí a dovedností v dopravní výchově. Základy dopravní výchovy, které si děti vštípí již v útlém věku během výuky v mateřské škole, si mohou vzít s sebou do budoucího života a výrazně tak přispět k bezpečnosti silničního provozu ve svém okolí.

Cílem práce „Dopravní výchova v mateřských školách města Kroměříže“ bylo zmapovat aspekty realizace výuky dopravní výchovy v podmínkách mateřských škol města Kroměříže. Dílčími cíli bakalářské práce je analýza témat dopravní výchovy, která jsou v mateřských školách vyučována a rovněž zjištění, jaká je jim věnována časová dotace. Dalším podstatným cílem pro moji práci je zjištění úrovně materiálního zabezpečení pro dopravní výuku v mateřských školách.

1. Mateřská škola a předškolní vzdělávání

Mateřská škola je školské zařízení navazující na výchovu dětí v rodině a v součinnosti s ní zajišťující všestrannou péči dětem ve věku od 3 do 6 let. Předškolní vzdělávání plní důležité cíle: rozumový, citový, tělesný rozvoj dětí, osvojování základních pravidel chování a mezilidských vztahů, rozvoj řeči a komunikačních dovedností (Průcha a kol., 2009).

Předškolní vzdělávání je upraveno zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Předškolní vzdělávání je institucionálně zajišťováno mateřskými školami. Mateřská škola je legislativně zakotvena v rámci vzdělávací soustavy jako druh školy. V procesu vzdělávání i jeho organizace se proto řídí obdobnými pravidly jako školy ostatní. Poskytování předškolního vzdělávání je podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, veřejnou službou (RVP PV, 2018 - Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání z roku 2018).

Stěžejním dokumentem pro výuku v mateřské škole je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, který byl v lednu roku 2018 aktualizován. První verze tohoto dokumentu vznikla v roce 2001 a byla inovována v roce 2004. Motivace ke vzniku tohoto dokumentu spočívala v potřebě vzniku závazného státního dokumentu, který by jednoznačně určil směr předškolního vzdělávání a současně ponechal dostatečný prostor pro vlastní tvůrčí práci pedagogů (Svobodová a kol., 2010).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání stanovuje hlavní úkoly předškolního vzdělávání:

- Doplnovat a podporovat rodinnou výchovu
- Zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení
- Vytvářet dobré předpoklady pro pokračování ve vzdělávání
- Včasné poskytování speciálně pedagogické a diagnostické péče zejména ve vztahu k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami a dětem nadaným
- Rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané (RVP PV, 2018).

V mateřské škole má dítě prostor rozvíjet se, komunikovat s vrstevníky, spolupracovat s nimi na prvních projektech. Znalosti a dovednosti, které se dítě v mateřské škole naučí, se posléze přenášejí do jeho dalšího života.

Cíle předškolního vzdělávání mají čtyři různé kategorie. Mezi tyto kategorie patří rámcové cíle, které vyjadřují univerzální záměr předškolního vzdělávání, dále klíčové kompetence, jež představují výstupy, resp. obecnější způsobilosti, dosažitelné v předškolním vzdělávání. Další kategorií jsou dílčí cíle, které vyjadřují konkrétní záměry příslušející té které vzdělávací oblasti a poslední kategorií jsou dílčí výstupy, které obsahují dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které odpovídají dílčím cílům (RVP PV, 2018).

1.1 Rámcové cíle předškolního vzdělávání

V rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání je uvedeno, že záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální. Následující rámcové cíle ve svém celku vyjadřují základní orientaci pro předškolní vzdělávání i každodenní práci učitele:

- Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
- Osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
- Získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí (RVP PV, 2018).

Tyto cíle jsou svým způsobem univerzální, přirozené a všudypřítomné, znamená to tedy, že učitel při všech svých činnostech působí na dítě ve shodě se všemi rámcovými cíli (RVP PV, 2018).

1.2 Klíčové kompetence předškolního vzdělávání

Klíčové kompetence jsou souhrnem vědomostí, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince ve společnosti. Klíčové kompetence mají univerzální charakter, nejsou vázány na jednotlivé vyučovací předměty, nýbrž vytvářejí obecný základ vzdělání a jsou rozvíjeny v celoživotním učení. K jejich utváření a rozvíjení přispívá celý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které jsou realizovány ve škole (Průcha a kol., 2009).

Pro etapu předškolního vzdělávání považuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2018) za klíčové tyto kompetence:

- Kompetence k učení

- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence činnostní a občanské

1.3 Vzdelávací obsah v RVP pro předškolní vzdělávání

Obsah předškolního vzdělávání představuje hlavní prostředek vzdělávání dítěte v mateřské škole. Vzdelávací obsah je v Rámcové vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně – kulturní a environmentální (RVP PV, 2018). Tyto oblasti jsou nazvány:

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

Takto rozdělený vzdělávací obsah v rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání slouží učiteli jako základní východisko pro přípravu vlastní výuky. Učitel má možnost sám si formulovat způsob výuky, výše uvedené oblasti by mu však měly napomoci k tomu, aby se dítě, zásluhou jeho výuky ve všech oblastech rozvíjelo rovnoměrně.

1.4 Podmínky předškolního vzdělávání

Mateřské školy, jakožto poskytovatelé předškolního vzdělávání, musí splňovat základní podmínky, které jim ukládá rámcový vzdělávací plán pro předškolní vzdělávání. Tyto podmínky mají jednoznačně sloužit k vytváření takového společného života, který je naplněn péčí o děti i jejich vzdělávání a zajistí na prvním místě jejich potřeby bezpečí, pohodu, dostatek podnětů a pozitivní atmosféru (Koťátková, 2014). Mezi podmínky, které musí mateřské školy splňovat, patří následující: (pouze výběr z podmínek, které ukládá Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání z roku 2018)

- Mateřská škola má dostatečně velké prostory a takové prostorové uspořádání, které vyhovuje nejrůznějším skupinovým i individuálním činnostem dětí
- Vybavení hračkami, pomůckami, náčiním, materiály a doplňky odpovídá počtu dětí a jejich věku

- Dětem je poskytována plnohodnotná a vyvážená strava
- Denní řád mateřské školy je dostatečně pružný, umožňuje reagovat na individuální možnosti dětí (RVP PV, 2018).

Koťátková (2014) ve své knize *Dítě a mateřská škola* uvádí i doplňující podmínku pro vytvoření zdravého a přínosného prostředí, v němž tráví dítě značnou část dne, a tou je spoluúčast rodičů. Navrhuje zde pět oblastí, kde mohou rodiče aktivně spolupřevzít vhodné klima. Mezi tyto oblasti patří:

- Oblast důvěry mezi rodiči a učiteli
- Oblast spolupodílení a spoluúčasti
- Oblast vzájemné informovanosti
- Oblast etiky a ochrany soukromí rodiny
- Oblast poradenská (oblasti převzaty z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání z roku 2004).

2. Dítě předškolního věku

Období předškolního věku dítěte je ohraničeno vstupem dítěte do mateřské školy a následně jejím opuštěním a vstupem na základní školu. Jedná se o třetí až šestý rok života dítěte. Ve věku od tří do šesti let se celkově mění tělesná konstituce dítěte. Tělesná konstituce dítěte se z počáteční baculatosti mění ve štíhlost a pokračuje osifikace kostí (Šimíčková-Čížková, 2010).

2.1 Vývoj motoriky

Dítě předškolního věku významně rozvíjí svoji hrubou i jemnou motoriku. Hrubá motorika dítěte se zlepšuje především v koordinaci pohybů, dochází k automatizaci chůze. Dítě je koncem tohoto období schopno zvládat i složité koordinační pohyby, mezi které můžeme zařadit plavání, lyžování i jízdu na kole. Rozvoj jemné motoriky umožňuje dítěti uchopení tužky, jíst příborem, házet i chytat míč, rozvíjí se manuální zručnost dítěte. Motorický vývoj u dítěte předškolního věku lze charakterizovat jako neustálé zdokonalování pohybové koordinace (Šimíčková-Čížková, 2010). Je možné vyzorovat, že děti okolo čtvrtého roku života si běžně zkoušejí maximální rozsah svých pohybů. Pohyb je u dítěte základní potřebou, kdy tato aktivita umožňuje překonávat obavy z neznámého, porovnávat své pohybové dovednosti s jinými dětmi (Koťátková, 2014).

2.2 Vývoj poznávacích procesů

Dítě předškolního věku vnímá především předměty, se kterými pracuje. Rovněž začíná spolehlivě rozlišovat doplňkové barvy, stejně jako je schopno rozpoznat zvuky – např. zpěv ptáků. Vnímání dítě v tomto období je subjektivní, zaměřeno přímo k dítěti. Znakem paměti u dětí předškolního věku je mimovolnost a konkrétní poznatky. Počátky úmyslné paměti se objevují na konci tohoto období (Šimíčková-Čížková, 2010).

Dítě, které začíná navštěvovat mateřskou školu, se zde setkává s novým způsobem vyjadřování a hledá způsob, jak mu lépe porozumět (Koťátková, 2014). Řeč se neustále rozvíjí, děti se neustále zlepšují v mluvnické struktuře a řeč se stává převládajícím prostředkem pro dorozumívání se s okolím (Šimíčková-Čížková, 2010). K rozvoji řeči dítěte se blízce váže i rozvoj myšlení, kdy se může vyskytnout i jistý nepoměr mezi myšlením a řečí. Šimíčková-Čížková (2010) uvádí dvě základní disproporce:

- a) Řeč zaostává za myšlením – myšlení dosahuje vyšší úrovně než řeč, což je typické v začátku předškolního věku, kdy dítě dokáže vykonat nějakou činnost, nedokáže ji však pojmenovat.
- b) Řeč předbíhá myšlení – v půlce předškolního období zažívá řeč prudký rozvoj, což se odráží zejména ve skutečnostech, kdy dítě samo vymyslí označení pro neznámé jevy a předměty.

Při rozvoji řeči hrají významnou roli pedagogové v mateřské škole a rodiče, kteří působí jako vzory, od kterých děti odpozorují vyjadřování. Rodiče by měli brát zřetel na slušné vyjadřování a jasnou skladbu vět.

2.3 Sociální vývoj dítěte předškolního věku

Hlavní socializační činností dítěte je hra. Jejím prostřednictvím se dítě seznamuje s okolím, zkoumá věci a činnosti, které se s těmito věci uskutečňují. Prostřednictvím hry se usměrňuje vývoj dítěte. Šimíčková-Čížková (2010) uvádí, že hra odráží složité vztahy mezi dítětem a jeho životním prostředím, je ukazatelem vývojové úrovně dítěte, umožňuje i pozorovat vývojové zvláštnosti.

Svobodová (2010) dětskou hru definuje následovně. Hra je svobodnou aktivitou, ke které nemůže být dítě nuceno, protože tak už by nebyla přitažlivá a radostná. Dětská hra má svůj čas a prostor, je dostatečně oddělena od reálného života, ale může jej zobrazovat. Vývoj hry je neuchopitelný, hra má vždy nejistý výsledek a těžko se dá určit, kdy skončí, nebo kdy bude pokračovat. Hra je neproduktivní nepřináší hodnoty ani majetek, jediné co nám hra dává, jsou prožitky a zkušenosti, které se mohou posléze uplatnit v životě.

U dětí předškolního věku je hra podstatnou činností, při které se vyučuje dopravní výchova v mateřských školách, kdy děti díky ní vnímají základní pravidla silničního provozu přirozenou cestou.

3. Dopravní výchova

Dopravní výchova je proces, který provází každého člověka po celý život. V tomto směru na něj působí rodiče, mateřská škola, základní škola, autoškola i sdělovací prostředky (Límová, 2006). Dopravní výchova jako součást vzdělání každého občana je proces dlouhodobý a nepřetržitý. Začíná prakticky tehdy, kdy dítě, které je vedeno za ruku, poprvé vstoupí do provozu a končí tehdy, kdy je člověk nucen vzdát se pohybu v silničním provozu (Policie a dopravní výchova dětí, 2001). Dopravní výchova v naší republice byla, je i nadále bude spojována s problémem řešení negativních dopadů motorizace na společnost a vedle ekologických projevů především se snižováním tolik závažné dopravní nehodovosti. Dopravní výchova by se měla stát plnohodnotnou a pedagogicky účinnou součástí výchovy mladého člověka (Límová, 2006). Výsledky dopravní výchovy bychom tedy měli spatřovat v bezpečném pohybu dětí v silničním provozu.

Límová (2006) ve své publikaci Teorie dopravní výchovy stanovuje tyto základní cíle dopravní výchovy:

- Pochopení funkce dopravy jako řízeného systému vymezeného zákonnými normami.
- Formování mravního vědomí a jednání ve smyslu morální a právní odpovědnosti chůze a jízdy v provozu na pozemních komunikacích.
- Osvojení zásad bezpečného chování a jednání v provozu dle zákonných norem jako chodec, cyklista, spolujezdec.
- Zvládnutí techniky chůze a jízdy na kole.
- Pochopení významu technického stavu a údržby vozidel pro bezpečnou jízdu v provozu na pozemních komunikacích a praktické zvládnutí základních úkonů údržby jízdního kola.
- Zvládnutí základních taktických prvků chůze a jízdy v provozu na pozemních komunikacích.
- Znalost technických podmínek dopravy a zařízení ovlivňující bezpečnost provozu na pozemní komunikaci.
- Pochopení významu a role policistů pro bezpečný a plynulý provoz na pozemních komunikacích.
- Osvojení si základních dovedností a zásad jednání při dopravní nehodě

3.1 Historie dopravní výchovy

Dopravní výchova má u nás bohatou a dlouhou tradici už od dob, kdy její význam nebyl tak důležitý jako dnes. Termín dopravní výchova poprvé použil František Alexander Elstner v roce 1935 (Límová, 2006).

Ve 30. letech 20. století bylo zřejmé, že se ve společnosti bude rychle rozvíjet motorismus, který nebude pouze společenským kladem. Policejní statistiky z roku 1931 byly velkým varujícím faktem. V Praze roku 1931 utrpělo lehké zranění 3263 osob, těžké zranění utrpělo 1122 osob a 48 lidí v tomto roce na silnicích hlavního města zahynulo. V Praze bylo v tomto roce okolo 26 000 vozidel a to bez vozidel armády, poštovní správy a elektrických drah a autobusů (Límová, 2006).

Problém zvýšené nehodovosti vzaly pod svou záštitu 3 hlavní organizace, které se bezpečností silničního provozu, tedy i výchovou k dopravní bezpečnosti profesionálně zabývaly.

Mezi tyto instituce patřily:

- Autoklub republiky Československé
- Elektrické dráhy a autobusy hlavního města Prahy
- Dopravní úřad policejního ředitelství v Praze (Límová, 2006).

V září 1932 se veřejnost poprvé seznámila s dopravně výchovnou tematikou na akci Bezpečnostní týden spojený s ochranou před úrazem a požárem, který uspořádal Národní komitét pro vědeckou organizaci v Praze. Zde byly nejprve prvky dopravní bezpečnosti začleněny v celkovém chápání bezpečnosti hlavních oblastí lidské činnosti. Jedna z expozic, která se zabývala dopravní výchovou, byla expozice Autoklubu republiky Československé, jejíž materiál se týkal především práce na zvýšení bezpečnosti na silnicích. Byly zde vystavovány všechny druhy dopravních značek, kterých Autoklub republiky Československé rozmístil tisíce na všech státních silnicích (Límová, 2006).

Dopravní výchova je od počátku spojená s rozvojem motorismu. Ve 20. století byla dopravní výchova velmi rozvinutou součástí školního i společenského života. Velké množství publikací, které se zabývaly dopravní výchovou, vzniklo v 80. letech 20. století, stejně jako většina nyní provozovaných dětských dopravních hřišť. V současné době se o rozvoj dopravní výchovy v České republice stará samostatný odbor Ministerstva dopravy, jenž nese název

Odbor bezpečnosti silničního provozu, znám též pod zkratkou BESIP – dále Ministerstvo dopravy BESIP.

3.2 Pedagogické hledisko dopravní výchovy

Z pedagogického hlediska by prostřednictvím dopravní výchovy měly děti získat schopnosti obezřetného a sebejistého chování v silničním provozu, měly by si uvědomit a pochopit nutnost partnerských vztahů, nutnost znát pravidla provozu na pozemních komunikacích a nutnost je dodržovat (Policie a dopravní výchova dětí, 2001).

Dopravní výchova by se dala rozdělit na část naukovou a výchovnou. Nauková část zahrnuje výběr pravidel provozu na pozemních komunikacích odpovídající věkové specifikaci dětí a s ním i další související poznatky dotvářející pochopení vznikajících situací a správných reakcí na ně. Sem pochopitelně řadíme i praktický výcvik na dopravních hřištích. Výchovná část obsahuje obecně dané působení na dítě s cílem vypěstovat u něj návyky dodržování etických norem chování vůbec, a tedy i chování v dopravě jako její pasivní i aktivní účastník (Policie a dopravní výchova dětí, 2001).

4. Dopravní výchova v mateřské škole

První školskou institucí, kterou děti navštěvují a jsou v ní vzdělávány, je mateřská škola. Malé děti mají omezené znalosti, které vymezují respektování a správné pochopení dopravních pravidel (Stojan a kol., 2007). Každá jejich, nebo jimi zaviněná dopravní nehoda proto bývá většinou dokladem nedostatečné péče o ně. Pedagog v mateřské škole sehraává velkou úlohu při výchově dětí k dopravní kázni. Pedagog předává předškolním dětem vědomosti a zkušenosti z dopravní výchovy, aby se u nich vytvářely správné návyky (Límová, 2006).

V mateřských školách, které navštěvují děti předškolního věku, probíhá učení prostřednictvím her a dalších činností. Děti se zde seznamují s dopravními prostředky, světelnými signály, základními dopravními značkami, učí se rozpoznávat zvuky a získávají další důležité poznatky o dopravě (Votruba, 2001).

Při výchově dětí v mateřské škole je úkolem učitele zjistit, jaké znalosti, dovednosti a návyky v dopravní výchově děti získaly v rodině a následně je dále upravovat a rozvíjet (Provalilová a kol., 2008).

Jedním z hlavních problémů, se kterými se dopravní výchova ve školách potýká, jsou odborné a speciální metodické znalosti učitelů pro výuku a výcvik pravidel silničního provozu. Základní pravidla silničního provozu zná a dokáže vysvětlit každý učitel, přesto existuje řada zákonitostí a zásad, které si většina učitelů ani neuvědomuje (Policie a dopravní výchova dětí, 2001).

Dítě předškolního věku myslí a jedná podle zvláštností své psychiky a znalost těchto zvláštností podmiňuje účinek výchovného působení. Základní charakteristikou psychiky předškolního dítěte je bezprostřední charakter poznání – učení se prostřednictvím činnosti, jednání. Proto je nutné chápat dopravní výchovu předškolního dítěte jako nácvik dopravních situací, které se co nejvíce přibližují reálným situacím (Límová, 2006).

Děti mají omezené znalosti, které vymezují respektování a správné pochopení dopravních pravidel. Odlišnosti v myšlení a vnímání jsou oproti dospělým nejvýraznější u dětí předškolního věku (Stojan a kol., 2007).

U dětí předškolního věku se musí vzít v potaz jejich fyzické schopnosti:

- Dítě má oči v nižší úrovni než dospělý, nevidí všechno, co on
- Spolehlivé rozlišení barev si dítě osvojí až před nástupem do školy

- Teprve ve čtvrtém roce začíná dítě chápat jednoduché geometrické obrazce, není tak schopno pochopit význam dopravních značek
- Význam zvuků neumí dítě jednoznačně vyložit jako dospělý
- Dítě neumí odhadnout vzdálenost ani rychlost přijíždějícího vozidla a ani případnou délku brzdě dráhy (Stojan a kol., 2007)

Hlavní náplní dopravní výchovy dětí předškolního věku je hra. Ve hře se rozvíjí tělesná i duševní schránka dítěte. Postoj dítěte ke hře je přirozený a nezměnitelný. Ve hře si děti prověřují nejrůznější možnosti jejich předmětného a sociálního prostředí, experimentují, zkoušejí, napodobují, získávají nové zkušenosti a učí se další (Límová, 2006).

Dítě při hře myslí především na svou hru, nikoliv na provoz. Spontánnost a impulzivnost patří ke hře a nelze tyto vlastnosti přehlížet. Pokud upadne dítěti hračka do vozovky, je po něj nejdůležitější ztráta hračky, pak možnost ji znovu získat a pouze ojediněle nebezpečí, které je s jeho jednáním spojené (Límová, 2006).

4.1 Metodické dokumenty k dopravní výchově dětí předškolního věku

Ministerstvo dopravy se prostřednictvím svého samostatného oddělení BESIP snaží o vytváření metodických dokumentů, které by měly pedagogům v mateřských školách usnadňovat výuku dopravní výchovy.

Stěžejní publikací pro dopravní výchovu v mateřských školách je Metodika dopravní výchovy v předškolním věku dítěte, kterou pro Ministerstvo dopravy zpracovala Iva Provalilová a kolektiv v roce 2008. Sami autoři v předmluvě hovoří o tom, že tato metodika vznikla pro potřeby učitelů mateřských škol jako metodický materiál ukazující cestu výuky dopravní výchovy na školách. Tato metodika je předkládána jako motivační materiál pro učitele a podporuje jejich tvůrčí přístup k výuce dopravní výchovy v mateřských školách.

Dalším významným dokumentem, který napomáhá s dopravní výchovou v mateřských školách, je interaktivní učebnice Dopravní výchova pro mateřské školy. Mgr. Eva Suchá společně s nakladatelstvím Fraus připravila tuto učebnici pro Ministerstvo dopravy BESIP. Díky této učebnici, která vyhovuje Rámcovému vzdělávacímu plánu pro předškolní vzdělávání, mohou pedagogové ve svých školách promítat reálné dopravní situace na moderních elektronických zařízeních.

Další publikací, kterou Ministerstvo dopravy BESIP připravilo pro pedagogy mateřských škol, jakožto i pro děti a jejich rodiče, je interaktivní učebnice Dopravní výchova v MŠ. Tato učebnice obsahuje:

- 10 pracovních aktivit s tisknutelnými pracovními listy
- 8 cvičení pro interaktivní tabuli, PC, tablet
- Herní plán
- Pexeso (Dopravní výchova pro MŠ interaktivně, [online]. [cit. 2018-09-07]).

4.2 Dítě předškolního věku jako účastník silničního provozu

Děti navštěvující mateřskou školu se nejčastěji nacházejí v rolích chodce, cyklisty, spolujezdce v autě, nebo cestujícího v dopravním prostředku. Z tohoto důvodu je nezbytné děti důkladně na tyto role připravit, aby se chovaly svědomitě a aby kvůli jejich přičinění nevznikaly nebezpečné dopravní situace.

Pro pochopení, v jaké pozici se dítě v silničním provozu nachází, je nutné uvědomit si, jak dítě vidí svět kolem sebe, jaký má rozhled. Rozsah jeho zorného pole je omezený jeho výškou, děti nemají patřičné zkušenosti, aby mohly a uměly správně reagovat na tak velké množství různých situací, které silniční provoz přináší (Votruba, 2001).

Votruba (2001) ve své publikaci Dopravní výchova v rodině píše o tom, že u dětí předškolního věku je neustálé opakování pravidel a zásad předpokladem, že se dítě za každé situace bude chovat správně. Je nutné mít na paměti, že děti mohou, i přes intenzivní výcvik, přehlédnout nebezpečí nebo reagovat pozdě. Stačí únava, radost, smutek, kdy se dítě nedokáže v pravý čas soustředit, a může zvolit nesprávný krok. Jenom nestálé opakování formou her v prostředí zbaveném napětí může vést k cíli.

Pro děti předškolního věku je důležité, aby měly správné lidské vzory. Tím se rozumí, že jak pedagogové, tak zejména rodiče těchto dětí, se mají v silničním provozu chovat ohleduplně a dbát bezpečnost svoji, svých dětí i ostatních účastníků silničního provozu. Je častým jevem, že se rodiče místo podrobného vysvětlení dopravních principů uchýlí jen k prostým příkazům a zákazům. Votruba ve své publikaci Dopravní výchova v rodině (2001) vtypoval základní úkoly rodičů při dopravní výchově předškolních dětí, kdy mezi tyto úkoly řadí:

- Rodiče dodržují pravidla provozu na pozemních komunikacích a jsou svým dětem vždy dobrým příkladem

- Učí děti obratnosti, disciplíně a rozvíjí jejich motorické schopnosti
- Zajistí dětem vhodné prostory pro hry a trvají na zákazu her na ulici
- Seznamují děti se základními tvary a barvami
- Seznamují děti s druhy dopravních prostředků
- Učí děti ohleduplnému chování v dopravních prostředcích
- Cvičí s dětmi procvičování levé a pravé strany
- Naučí děti významu některých dopravních značek (Votruba, 2001)

Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ve svém ustanovení § 2 písm. a) definuje účastníka silničního provozu jako každého, kdo se přímým způsobem účastní silničního provozu.

Nejčastěji je dítě účastníkem silničního provozu při cestě do školky/školy. Každé dítě musí při cestě do výchovné instituce urazit různou trasu a právě zde se každodenně stává účastníkem silničního provozu. Stále větším společenským fenoménem je doprava dětí do školy vlastním automobilem. Tím se dopravní situace v okolí těchto institucí stává neúnosnou. Zejména v ranní a odpolední špičce, kdy rodiče děti do školek/škol vozí a vyzvedávají je. Vysoká hustota provozu, společně s výskytem velkého počtu dětí, které do školy docházejí pěšky, či ze zastávky autobusu, vytváří v okolí škol rizikové situace, při nichž může snadno dojít k úrazu či dopravní nehodě. Je zřejmé, že tento trend cest dětí do školy je neudržitelný a je nutné najít řešení, které přispěje ke zklidnění silničního provozu v okolí institucí, okolo nichž se pohybuje velký počet dětí. Města a obce musí na tuto situaci náležitě reagovat. Například město Kroměříž nasazuje strážníky Městské policie k přechodům v blízkosti škol. Další variantou je možnost úplného zákazu vjezdu motorových vozidel ke školám v určité hodiny, což může rovněž vést ke zklidnění dopravní situace v okolí škol.

4.3 Děti a dopravní nehody

Dopravní nehodu lze charakterizovat takto: *„Dopravní nehoda je nežádoucím závažný průvodní jev dopravy, způsobující sociální, zdravotní, ekonomické a etické škody, v části případů nenahraditelné. Jejich původ pochází většinou z náhodné kombinace rizikových faktorů, především z chyb v rozhodnutí anebo vinou nežádoucího momentálního chování lidského činitele, nastalé v danou chvíli a na daném místě, většinou s přítomnou závadou na tělese komunikace, či jejího vybavení, při selhání funkce některé součásti dopravního prostředku, následkem porušení pravidel organizace nebo závadou na signalizaci dopravy,*

souhrou nepříznivých klimatických podmínek se zhoršení jízdních vlastností vozidla atd. (Stojan a kol., 2007).

Dopravní nehody jsou v řadě rozvinutých evropských zemích v příčinách úmrtí dětí na prvním místě. Týdně na silnicích v Evropě zahyne téměř 100 dětí. Tato skutečnost není přijatelná a bezpečnost silniční dopravy, zvláště pro děti, by jako problém měla být jednoznačnou společenskou prioritou. Na účet dopravních nehod dopadá v zemích Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj - OECD celých 40 % dětských úmrtí. I když bylo díky komplexním opatřením včetně dopravní výchovy dosaženo ve většině zemí určitého zlepšení, stále ještě podle odhadů umírá při dopravní nehodě před svým 15. rokem života jedno dítě ze dvou tisíc a ještě větší počet trpí vážnými zraněními nebo doživotní invaliditou (Stojan a kol., 2007).

Je zřejmé, že dopravní nehody dětí patří mezi nejtragičtější nehody vůbec. Už jen z toho pohledu, že dítě má tělesnou konstituci stále ve vývoji a je mnohem náchylnější k následkům zranění z dopravní nehody. Dopravní nehoda může dítě poznamenat po zbytek jeho života. Je tedy zejména na dospělých – řidičích aby brali na děti ohled a dbali na jejich bezpečnost, ať už je potkají v silničním provozu jako chodce, cyklisty, či s nimi cestují v automobilu.

4.4 Předškolní dítě jako chodec

Dítě se jako chodec účastní silničního provozu nejčastěji během procházek v okolí své mateřské školy. Je proto opodstatněné, aby vědělo, kde může chodit, kde se může zastavit a kde může komunikaci přejít. Musí tak znát i základní dopravní značky a rozumět světelným signálům, zejména na přechodech pro chodce.

Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ve svém ustanovení § 2 písm. j) definuje chodce následovně: „*Chodec je i osoba, která tlačí nebo táhne sánky, dětský kočárek, vozík pro invalidy nebo ruční vozík o celkové šířce nepřevyšující 600 mm, pohybuje se na lyžích, kolečkových bruslích nebo obdobném sportovním vybavení anebo pomocí ručního nebo motorového vozíku pro invalidy, vede jízdní kolo, motocykl o objemu válců do 50 cm³, psa a podobně.*“

Základním pravidlem pro chodce je to, že po chodníku se chodí vpravo. Chodci si tak vzájemně nepřekážejí a protijdoucí se tak mohou bezpečně vyhnout. Po chodníku se chodec může pohybovat i na kolečkových bruslích, na skateboardu, na lyžích, na koloběžce, může se na něm vést i jízdní kolo, nebo pes. Chodník slouží k chůzi, není to vhodné místo ke hraní a

k zábavám. Kde není chodník, chodí se po levé krajnici, kde není ani krajnice, chodí se co nejbližší při levém okraji vozovky (Votruba, 1992).

Dodržování pravidel pro bezpečné přecházení vozovky by jistě snížilo počet dětských úrazů na přechodech. Mezi zajímavé projekty patří projekt Policie České republiky „Zebra se za tebe nerozhledne“, který preventivně pomáhá dětem uvědomovat si pravidla bezpečného přecházení na přechodech pro chodce.

Pro dopravní výchovu dětí – chodců jsou důležité teoretické znalosti, kam můžeme zařadit:

- Na přechodu pro chodce se chodí vpravo
- Chodec nesmí vstupovat na přechod pro chodce nebo na vozovku bezprostředně před blížícím se vozidlem
- Jakmile chodec vstoupí na přechod pro chodce nebo na vozovku, nesmí tam bezdůvodně zastavovat nebo zdržovat
- Chodec nesmí vstupovat na přechod pro chodce nebo na vozovku, přijíždějí-li vozidla záchranné služby, policie nebo hasičů
- Před vstupem na vozovku se chodec musí přesvědčit, zdali může vozovku přejít
- Chodec musí dát přednost v jízdě tramvaji (Límová, 2006).

Dětem jako chodcům se v České republice věnuje i projekt Bezpečné cesty ve svém odvětví Bezpečná cesta do školy. Web www.bezpecnecesty.cz poskytuje jak rodičům, tak i pedagogům základní rady, kterými by se při práci s dětmi měli řídit. Je důležité trasu do školy, stejně jako trasu vycházky v době vyučování mateřské školy, pečlivě naplánovat. Vhodné je vybrat trasu s minimem kritických míst, s dostatečně širokými chodníky a s co nejmenší frekvencí přecházení komunikace. Pokud je přecházení komunikace nutné, je potřeba dbát o to, aby dítě přecházelo komunikaci pouze v nejpřehlednějších místech, nejlépe však v podchodech, či nadchodech. Nejkratší trasa nemusí automaticky znamenat nejbezpečnější trasu (Bezpečné cesty do školy, [online]. [cit. 2018-09-14]).

4.4.1 Cíle dopravní výchovy dětí předškolního věku – chodců

Límová (2006) ve své publikaci Teorie dopravní výchovy uvádí, že cílem dopravní výchovy dětí v předškolním věku jako chodců je získání dovedností pro bezpečnou chůzi po chodníku a uvědomění si podmínek bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích.

Dítě předškolního věku by si mělo osvojit tyto kompetence:

- Dítě ví a umí bezpečně přecházet na přechodu pro chodce řízeném semaforem i bez semaforu
- Dítě ví a umí bezpečně přecházet přes silnici i bez přechodu pro chodce
- Dítě pozná a ví, jaké světelné signály semaforu pro chodce povolují přejít, a které příkazují „stát“
- Dítě se umí bezpečně pohybovat po chodníku
- Dítě se umí bezpečně pohybovat po silnici a na vlakových přejezdech (Suchá, 2014)

Provalilová a kol. výše uvedené kompetence rozšiřuje o následující:

- Dítě ví, že vozidla jedou různou rychlostí
- Dítě ví, že brzdná dráha vozidel je různě dlouhá
- Na ulici dítě ví a umí, jak a kam se dívat, jaké zvuky má vnímat
- Dítě rozpozná nebezpečí, které mu hrozí od jiných účastníků provozu (Provalilová a kol., 2008)

4.4.2 Úrazy dětí – chodců

Nejčastější úrazy v dopravě vznikají při přecházení ulice. Dítě uvažuje jinak než dospělý, nedokáže správně odhadnout vzdálenost a rychlost auta. Dítě zná příkazy a zákazy dospělých jak se chovat při přecházení, ale teprve s rostoucím věkem dokáže danou situaci správně analyzovat (Frišová, 2006)

Mezi příčiny, kvůli kterým vznikají dětské úrazy, patří neznalost dopravních předpisů a značek, neodhadnutí rychlosti auta, absence rozhlédnutí se při vstupu do vozovky a nesoustředěnost dětí v okolí pozemních komunikací.

Frišová ve své knize Úrazy dětí (2006) navrhuje různá opatření pro děti-chodce, díky kterým lze zabránit dětským úrazům. Mezi tyto opatření zařadila:

- Nikdy nepřecházet mezi zaparkovanými automobily
- Poučit děti o tom, že hra patří na hřiště, nikoliv na silnici či chodník
- Vybavit děti reflexními prvky
- Omezení rychlosti v obci, v okolí škol a dětských hřišť

- Osvětlení přechodů pro chodce, přítomnost strážníka na nebezpečném přechodu v blízkosti školy
- V období dnů se sníženou viditelností oblékat děti do barevného oblečení

4.5 Předškolní dítě jako cyklista

Dítě v předškolním věku často poprvé přichází do styku s jízdním kolem. První kroky s dítětem, které se na jízdním kole učí držet rovnováhu a popojíždět, absolvují nejbližší členové rodiny. V této fázi se děti teprve seznamují s jízdním kolem, poznávají jeho jednotlivé součásti, seznamují se s tím, jak kolo funguje a reaguje na podněty cyklisty. Tento všeobecný základ jízdy na kole, který děti dostanou od svých rodičů, mohou rozvíjet při pobytech na dopravním hřišti. Kroměřížské dopravní hřiště je žáky mateřských škol navštěvováno v odpoledních hodinách, kdy se jim věnují proškolení dopravní pedagogové a pilují s nimi jízdu na kole jak z teoretické, tak i z praktické části výuky.

Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, se jízdě na kole věnuje v ust. § 57 a § 58. Stanovuje zde základní pravidla, která cyklisté musí dodržovat, aby byla zachována maximální míra bezpečnosti provozu na pozemních komunikacích.

Mezi pravidla, která cyklisté v silničním provozu musí dodržovat, zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, řadí:

- Na pozemní komunikaci se na jízdním kole jezdí při pravém okraji vozovky
- Cyklisté mohou jet pouze jednotlivě za sebou
- Cyklista mladší 18 let je povinen za jízdy užít ochrannou přilbu schváleného typu
- Dítě mladší 10 let smí na silnici, místní komunikaci jet na jízdním kole jen pod dohledem osoby starší 15 let

Důležitou povinnou výbavu jízdního kola, se kterou by děti měly být srozuměny, stanovuje Vyhláška č. 341/2014 Sb., o schvalování technické způsobilosti a o technických podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů, v Příloze č. 12 bodu C. Mezi povinnou výbavu jízdního kola tedy patří:

- Dvě na sobě nezávislé brzdy, u jízdních kol pro děti předškolního věku vybavených protišlapací brzdou nemusí být přední brzda

- Volné konce trubiček řídítek musí být spolehlivě zaslepeny
- Zadní červená odrazka
- Přední odrazka bílé barvy
- Odrazky oranžové barvy na obou stranách šlapátek – pedálů
- Na paprscích předního i zadního kola alespoň jedna boční odrazka oranžové barvy

Při snížené viditelnosti (tma, mlha, šero, deštivo) se tato povinná výbava rozšiřuje o následující:

- Světlomet svítící dopředu bílou světlem
- Zadní svítilnou vyzařující červené světlo

Ke zvýšení účinnosti dopravní výchovy jsou Ministerstvem dopravy BESIP vyhlášovány celostátní programy. Mezi tyto programy patří program systematického výcviku na dětských dopravních hřištích (Límová, 2006). Tento program má dvě části. První, teoretická, spočívá v tom, že pedagog objíždí v zimních měsících školy, kde žákům vysvětluje teorii bezpečné jízdy na kole. Druhá část, praktická, spočívá v tom, že děti přijíždějí na dětské dopravní hřiště, kde pod dohledem pedagoga přenášejí teoretické poznatky do praxe. V případě úspěšného zvládnutí tohoto kurzu dostávají děti „Průkaz cyklisty“.

Další aktivitou, kde děti mohou zlepšovat své cyklistické dovednosti a zároveň je porovnávat s ostatními žáky, jsou soutěže Mladých cyklistů. Tato soutěž probíhá formou týmového soutěžení nejprve na regionální úrovni, následně krajské, a poté i celorepublikové.

4.5.1 Cíle dopravní výchovy dětí předškolního věku – cyklistů

Pro děti předškolního věku stanovuje Suchá ve své Metodické příručce dopravní výchovy pro mateřské školy (2014) následující cíle:

- Dítě zná a používá ochranné vybavení a zná jeho význam
- Dítě ví, kde je bezpečné se na kole pohybovat
- Dítě ví, kde na kole nesmí jezdit
- Dítě zná a dodržuje základní dopravní pravidla
- Dítě zná význam základních dopravních značek a řídí se jimi

Základním cílem dopravní výchovy dětí – cyklistů je uvědomění si skutečnosti, že na pozemní komunikaci nejsou sami a musí být ohleduplní vůči ostatním účastníkům silničního provozu (Votruba, 1993).

4.5.2 Úrazy dětí – cyklistů

Jízda na kole vyžaduje nejen zručnost, ale je spojena s rizikem na silnici. Dítě se stává účastníkem silničního provozu, proto by mělo znát dopravní předpisy. Právě neznalost dopravních předpisů, absence helmy na hlavě dítěte, nebo nefunkčnost nějaké součásti jízdního kola vede k nejčastějším dětským úrazovým situacím. Cyklista nepoužívající cyklistickou přilbu má 6,6krát větší možnost utrpět zranění hlavy a 8,3krát větší možnost utrpět vážné poranění mozku (Frišová, 2006).

Děti předškolního věku by se na pozemní komunikaci neměly vyskytovat bez dozoru dospělé osoby. Rodiče by měli dbát o to, aby jízdní kola jejich dětí byla v perfektní kondici a eliminovali by tak případnou poruchu za provozu. Samozřejmostí by mělo být vybavení dětí a jejich kol reflexními prvky, které dítě na kole patřičně zviditelní. Rodiče by měli dbát o to, aby dětská cyklistická přilba na hlavě dítěte přesně seděla, jelikož ani cyklistická přilba, pokud není správně umístěná, nemusí stoprocentně zabránit vážnému úrazu.

Mezi opatření, která by měla preventivně působit vůči úrazům dětí jako cyklistů, Frišová ve své knize Úrazy dětí (2006) zařazuje následující opatření:

- Velikost a typ jízdního kola by měl odpovídat věku dítěte a terénu, na kterém bude dítě jezdit
- Před vyjetím je nutné zkontrolovat, zda je vybavení jízdního kola dítěte úplné a nepoškozené
- Dítě může na kole vyjet jen s cyklistickou helmou, cyklistickými rukavicemi, pevnou obuví a vhodným oblečením
- Dítě musí umět bezpečně odbočovat a brzdit

4.6 Předškolní dítě jako spolujezdec v automobilu

Děti, společně se svými rodiči, využívají při cestách do mateřských škol různé dopravní prostředky. Největší část rodičů vozí své děti do školky automobilem. I v automobilech musí děti dodržovat pravidla a zásady, aby tak svým chování nepřispěly ke vzniku dopravní nehody.

Ze statistik dopravní nehodovosti vyplývá, že nejvíce dětí je při dopravních nehodách postiženo jako spolujezdci v automobilu. V mnoha případech bylo možné těmto situacím předejít. Užití zádržných systémů, bez ohledu na délku ujeté vzdálenosti, patří mezi základní povinnost, kterou musejí řidiči při přepravě dětí dodržovat. Zádržné systémy děti nemají rády, nicméně je nutné je užívat při každé jízdě (Votruba, 2001).

Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, stanovuje v § 6 podmínky pro přepravu dětí ve vozidlech, které je každý řidič v provozu na pozemních komunikacích povinen dodržovat. Za porušení těchto povinností hrozí řidiči pokuta v rozmezí od 1500,- Kč do 2500,- Kč, což je zanedbatelná sankce oproti následkům, které si nepřipoutané dítě může z dopravní nehody odnést. Je vhodné pamatovat na skutečnost, že ne každá autosedačka je vhodná pro bezpečnou přepravu dětí, rodiče by proto měli výběru autosedačky pro jejich dítě věnovat velkou pozornost.

Řidič automobilu, ve kterém s ním cestují i děti, by si měl uvědomit, že děti příkladem své jízdy i dopravně vychovává. Vhodně volené komentáře jsou dobrým prostředkem, jak děti seznámit s pravidly provozu. Řidič by měl před započítím jízdy usadit děti do autosedaček a ujistit se, že zádržné systémy jsou zapnuté. Samozřejmostí by měla být dětská pojistka proti otevření dveří. Řidič by měl zkontrolovat i to, že jsou všechny věci v automobilu pečlivě uchyceny, jelikož v případě rychlého zabrzdění se každý předmět stává střelou a může zranit kohokoliv ve vozidle (Votruba, 2001).

Mezi kompetence, které by mělo dítě – spolujezdec v automobilu ovládat, patří:

- Dítě ví, jak bezpečně nastoupit a vystoupit z vozidla
- Dítě ví, proč a jak má používat bezpečnostní zádržný systém
- Dítě ví, že nesmí rušit řidiče při řízení
- Dítě zná a dodržuje pravidla pro spolujezdce
- Dítě ví, jaké předměty může používat na hraní při cestě v automobilu (Provalilová a kol., 2008)

4.6.1 Úrazy dětí jako spolujezdců v automobilu

Úrazy dětí jako spolujezdců v automobilu mohou více než děti ovlivnit jejich rodiče. A právě kvůli lhostejnosti, či pohodlnosti rodičů, dochází při dopravních nehodách k těžkým dětským úrazům. K úrazovým situacím v automobilu může dojít například kvůli tomu, že dítě není připoutáno zádržným systémem a stojí mezi sedačkami, aby vidělo předním oknem ven, a

poté při prudkém zabrzdění prolétne předním sklem. K další časté úrazové situaci dochází tím, že dospělý drží dítě v náručí, či jej drží na klíně. Při prudkém zabrzdění (již při rychlosti 30 km/h) dítě neudrží, či jej pohmoždí prudkým předkloněním při zabrzdění (Frišová, 2006)

Mezi preventivní opatření, která mohou zabránit dětským úrazům v automobilech, Frišová (2006) řadí:

- Všichni cestující musí být připoutáni zádržným systémem
- Děti do 12 let a 150 cm by měly jezdit pouze v dětských zádržných systémech – autosedačkách
- Děti by při jízdě měly sedět klidně
- Děti by při jízdě neměly jíst a pít, je lepší dělat pravidelné přestávky
- Důležitou preventivní činností je i bezpečná jízda řidiče (Frišová, 2006).

4.7 Předškolní dítě jako cestující v hromadném dopravním prostředku

Část dětí do mateřské školy cestuje hromadným dopravním prostředkem (autobus, tramvaj, vlak), a má tak zkušenosti s cestováním tímto způsobem. Mají tedy tak patřičné zkušenosti a dovednosti, jak se v takovém dopravním prostředku chovat. Většina ostatních dětí je do školy přepravována individuálně (např. automobilem) a nemá tak s hromadným dopravním prostředkem žádné zkušenosti. Proto je pro bezpečnost všech dětí velmi důležité je seznámit s jejich rolí účastníka hromadné dopravy. Pro aktivity, které jsou pořádány mimo areál školky, budou při přepravě využívat právě tyto hromadné dopravní prostředky (Provalilová a kol., 2008).

Dětem je vhodné vysvětlit, co je to „hromadná doprava“, a které dopravní prostředky do ní můžeme zařadit. Je nutné dětem vysvětlit, že prostředek hromadné dopravy nepatří pouze jim, ale musí brát ohled na ostatní cestující a náležitě se podle toho chovat. Aby nedošlo ke zranění během přepravy, je nutné za jízdy sedět, nebo se držet madla. Při čekání na zastávce musí děti dávat pozor na přijíždějící vozidla a taktéž na to, zda místo, na kterém dítě stojí, je bezpečné.

Dítě – cestující v hromadném prostředku by před nástupem do školy mělo mít tyto základní kompetence:

- Dítě zná a dodržuje pravidla pro cestující ve veřejných dopravních prostředcích

- Dítě ví, proč je důležité se za jízdy pevně držet nebo sedět
- Dítě se při čekání na zastávce chová bezpečně
- Dítě umí bezpečně nastoupit a vystoupit z dopravního prostředku (Suchá, 2014).

5. Praktická část

5.1 Cíle a výzkumné otázky

Hlavním cílem výzkumu bakalářské práce je zmapování aspektů realizace výuky dopravní výchovy v podmínkách mateřských škol města Kroměříže.

Dílními cíli bakalářské práce je analýza témat, která jsou v mateřských školách vyučována a rovněž časová dotace, která je těmto tématům věnována v rámci školního roku. Mezi další dílní cíle se řadí zjištění, jak jsou pedagogové proškoleni pro výuku dopravní výchovy. Bakalářská práce si dále klade za dílní cíl zjištění, zda jsou mateřské školy dostatečně materiálně vybaveny pro kvalitní dopravní výuku. Tyto dílní cíle významně přispějí ke komplexní analýze výuky dopravní výchovy v kroměřížských mateřských školách.

Výzkumné otázky:

- V jaké časové dotaci v rámci školního roku probíhá dopravní výchova v kroměřížských mateřských školách?
- Jaká jsou hlavní témata dopravní výchovy v mateřských školách?
- Jaké pomůcky jsou při výuce dopravní výchovy v mateřských školách využívány?
- Je materiální zajištění kroměřížských mateřských škol dostatečné pro výuku dopravní výchovy?
- Jaká je úroveň proškolení pedagogických pracovníků kroměřížských mateřských škol k výuce dopravní výchovy?

5.2 Výzkumný soubor

Dotazníkové šetření bylo provedeno ve spolupráci s odborem školství, mládeže a tělovýchovy Městského úřadu Kroměříž v termínu od 21. listopadu 2018 do 12. prosince 2018 ve všech mateřských školách města Kroměříže. Město Kroměříž je zřizovatelem 9 mateřských škol na území města a 4 odloučených pracovišť. Celkem tedy zřizuje 13 mateřských škol. Výzkumu se zúčastnilo 39 pedagogů. Účast na šetření byla zcela dobrovolná a anonymní. Všechny dotazníky byly vyplněny ženami. Průměrný věk respondentek, které vyučují v kroměřížských mateřských školách, je 41,5 let. Většina z nich (72 %) dosáhla středoškolského vzdělání s maturitní zkouškou, zbylá část (28 %) dosáhla vysokoškolského vzdělání. Průměrná délka praxe dotazovaných respondentek činila 19,9 let.

5.3 Metodologie výzkumu

Pro bakalářskou práci jsem zvolil kvantitativní výzkum, kde jsou základním zdrojem informací získávaná data. Tyto data se získávají pomocí různých výzkumných metod a jsou zaznamenávána ve formě znaků, nesou informace o určité realitě, kterou je možné kategorizovat a charakterizovat (Chráska a Kočvarová, 2015).

Jako výzkumnou metodu jsem pro bakalářskou práci zvolil metodu dotazníkovou. Grecmanová (2010) uvádí, že tuto metodu lze chápat jako postup, kdy výzkumník předkládá dotazovaným soubor otázek, aby získal měřitelné údaje. Aby byla dotazníková metoda správně užitá, je nutná podrobná teoretická příprava. Chráska a Kočvarová (2015) uvádí, že hlavní výhodou dotazníku je skutečnost, že umožňuje poměrně rychlé a ekonomické shromažďování dat od velkého počtu respondentů. Mezi další výhody dotazníku dále řadíme možnost hodnotit získaná data a tím je podrobit analýze, která umožňuje v určité míře tyto výsledky zobecnit a využít je pro předpověď jejich budoucího stavu. Různé formy dotazníků jsou v současné době nejčastěji využívanými výzkumnými metodami v pedagogickém výzkumu.

Vzhledem k tomu, že v dotazníkovém šetření chybí přímý kontakt tazatele a dotazovaných, je nutné, aby položené otázky byly jednoznačné a konkrétně formulovány. U dotazníku je nutné, aby obsahoval jasné a stručné pokyny k vyplňování (Grecmanová, 2010).

5.4 Výsledky dotazníku

Základní utřídění dat z provedeného šetření proběhlo pomocí čárkovací metody (viz. Chráska, 2007), kdy většina uzavřených otázek umožňovala toto utřídění. Bylo nutné vzít každý vytištěný dotazník zvlášť a pomocí výše uvedené metody zaznamenat hodnoty v něm uvedené. Pro lepší přehlednost byly výsledky části otázek kategorizovány do pěti kategorií. Pro lepší znázornění výsledků a rozdílů mezi nimi byl k otázkám přiřazen graf či tabulka. Nejdříve byly zaznamenány demografické údaje o respondentkách a poté již byly zmapovány aspekty realizace výuky dopravní výchovy v podmínkách mateřských škol města Kroměříže.

Dotazník praktické části této bakalářské práce obsahoval 15 otázek, které byly otevřené i uzavřené povahy. Dotazník byl vyplňován v tištěné podobě, kdy jeho vyplňování bylo zcela dobrovolné a anonymní.

Otázka č. 1 – Jakého jste pohlaví?

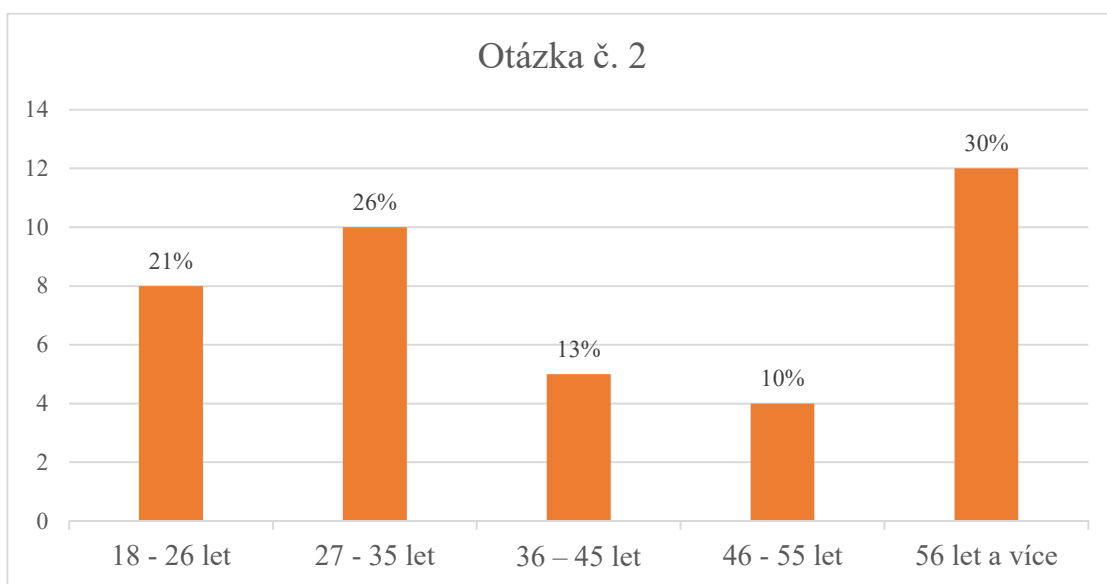
První otázka dotazníkového šetření směřovala ke zjištění, jakého pohlaví jsou pedagogové v mateřských školách města Kroměříže. K výběru byly dány možnosti:

- Muž
- Žena

Výsledky této otázky byly zcela jednoznačné, neboť všech 39 dotazníků vyplňovaly ženy, což svědčí to o velké feminizaci předškolního vzdělávání.

Otázka č. 2 – Kolik je Vám let?

V pořadí druhá otázka směřovala ke zjištění, jakého věku jsou učitelky, které vyučují v mateřských školách města Kroměříže. Odpovědi na tuto otázku poslouží zejména k lepšímu pochopení, jaké je věkové rozložení pedagogického sboru kroměřížského předškolního vzdělávání. Dané výsledky byly následně rozloženy do pěti následujících kategorií.

(Graf č. 1 – Otázka č. 2 – Kolik je Vám let?)

Ze zaznamenaných výsledků je zřejmé, že nejpočetnější skupinou v mateřských školách jsou učitelky starší 56 let. Z tohoto důvodu lze očekávat, že kroměřížské mateřské školy v následujících letech opustí podstatná část učitelek, které dosáhnou důchodového věku. Dalšími nejpočetnějšími skupinami zastoupenými v mateřských školách jsou učitelky, které mají relativně krátce po ukončení středoškolského studia. Díky tomu mohou stále ještě čerpat z aktuálních poznatků, které k dopravní výchově v předškolním vzdělávání zaznamenaly během studia.

Otázka č. 3 – Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

Další otázka směřovala k úrovni dosaženého vzdělání, které před zaměstnáním v mateřských školách města Kroměříže učitelky dosáhly. Vybíraly z následujících možností:

- Středoškolské s maturitní zkouškou
- VOŠ (Vyšší odborná škola)
- Vysokoškolské

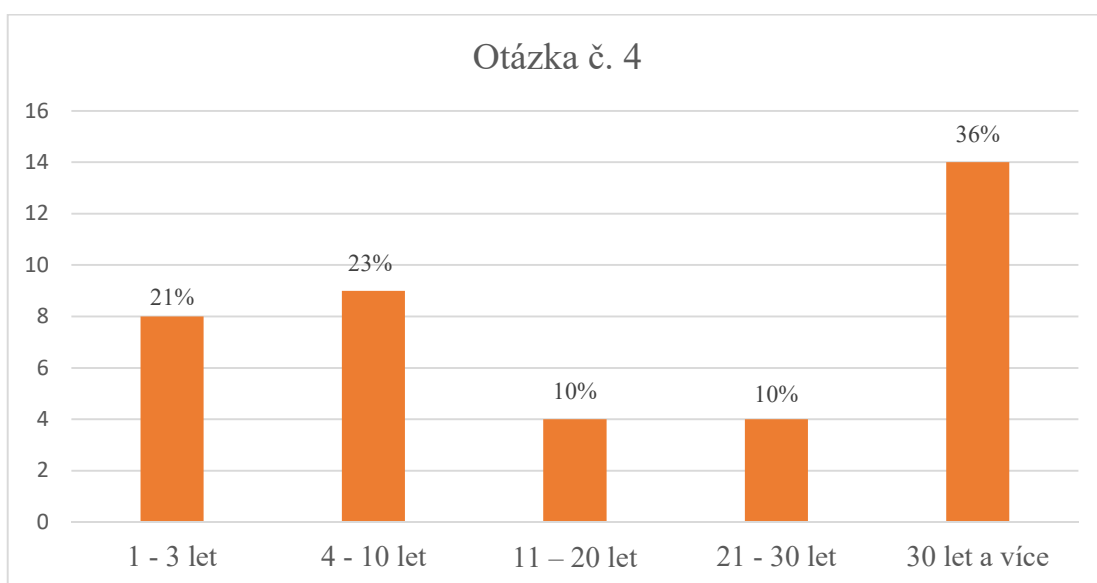
Otázka č. 3	Střední škola	Vyšší odborná škola	Vysoká škola
Počet	28	0	11
Procentuální zastoupení	72 %	0 %	28 %

(Tabulka č. 1 – Otázka č. 3 – Jaké je Vaše dosažené vzdělání?)

Z výše uvedených výsledků je patrné, že většina učitelek ukončila své studium maturitní zkouškou. Menší část, konkrétně 28 % učitelek z mateřských škol města Kroměříže dosáhlo vysokoškolského vzdělání. Mezi 39 učitelkami nebyla žádná, která by ukončila své studium na Vyšší odborné škole.

Otázka č. 4 – Jak dlouho působíte jako pedagog v mateřské škole?

Daná otázka směřovala k délce praxe a pracovních zkušeností, které učitelky s výukou dětí předškolního věku mají. Míra pracovních zkušeností může výrazně ovlivnit výuku, i tu dopravní. Uvedené délky praxe byly rozděleny do následujících kategorií:

(Graf č. 2 – Otázka č. 4 – Jak dlouho působíte jako pedagog v mateřské škole?)

Nejpočetnější skupinou byly učitelky, které již s výukou v mateřské škole měly 30letou a víceletou zkušenost. Z dosažených výsledků je patrné, že v mateřských školách města Kroměříže vyučují zkušené učitelky, z nichž 56 % má praxi v mateřské škole delší než 11 let. Můžeme si všimnout i významného počtu učitelek, které jsou teprve na začátku své pedagogické kariéry. Počet 8 z celkových 39 rozhodně není zanedbatelnou položkou.

Otázka č. 5 – Byl(a) jste před zahájením pedagogické praxe proškolen(a) pro výuku dopravní výchovy v mateřské škole?

Po úvodních otázkách dotazníku, které měly přinést spíše obecné informace o struktuře pedagogického sboru kroměřížských mateřských škol, se tato otázka zabývá skutečností, zda byly učitelky těchto mateřských škol nějakým způsobem proškoleny pro výuku dopravní výchovy v mateřské škole. Pokud zněla odpověď ano, měly respondentky uvést, jakým způsobem byly proškoleny. Výsledky byly následující:

Otázka č. 5	Ano	Ne
Počet	5	34
Procentuální zastoupení	13 %	87 %

(Tabulka č. 2 – Otázka č. 5 - Byl(a) jste před zahájením pedagogické praxe proškolen(a) pro výuku dopravní výchovy v mateřské škole?)

Proškolení učitelek, které uvedly, že byly k výuce dopravní výchovy před započítáním jejich pedagogické praxe proškoleny, probíhalo v rámci jejich studia, dále v rámci pedagogického semináře a na praxi v mateřské škole. Většinu z 39 respondentek však před zahájením jejich pedagogické praxe v dopravní výchově nikdo neproškolil.

Otázka č. 6 – Účastníte se seminářů věnovaných výuce dopravní výchovy v mateřských školách?

V pořadí šestá otázka dotazníku směřovala k tomu, zda se učitelky kroměřížských mateřských škol průběžně vzdělávají na seminářích věnovaných dopravní výchově. K účasti na bezplatných seminářích se lze přihlásit na webových stránkách www.dopravnivychova.cz. Tyto semináře organizuje společnost Bezpečně na silnicích, o.p.s. a jsou pořádány ve spolupráci se společností Škoda auto a.s. a Policií ČR (Semináře pro učitele, [online]. [cit. 2019-02-13]. Zaznamenané odpovědi přinesly následující výsledky:

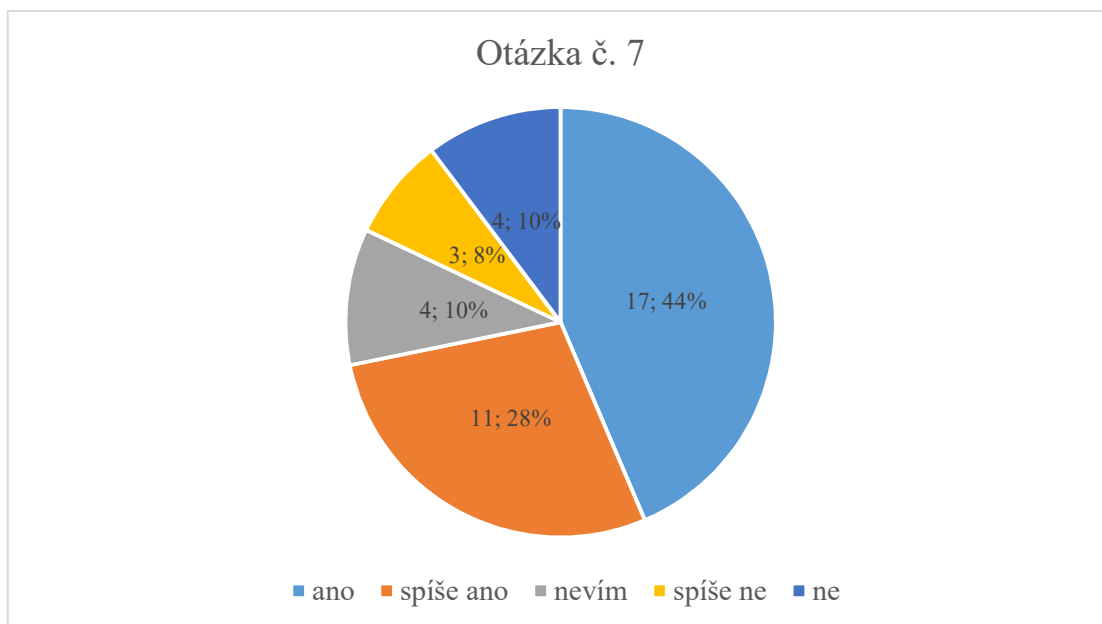
Otázka č. 6	Ano	Ne
Počet	6	33
Procentuální zastoupení	15 %	85 %

(Tabulka č. 3 – Otázka č. 6 - Účastníte se seminářů věnovaných výuce dopravní výchovy v mateřských školách?)

V dotaznicích respondentek, které uvedly, že se žádných seminářů věnovaných dopravní výchově v mateřské škole neúčastní, bylo uvedeno, že o žádné nabídky těchto seminářů neví. Počet učitelek, které se žádných seminářů neúčastní, dosáhl 85%.

Otázka č. 7 – Využil(a) byste možnost bezplatné účasti na seminářích s tématem dopravní výchovy?

Daná otázka bezprostředně navazovala na předchozí otázku, která reflektovala aktuální stav průběžného vzdělání respondentek v dopravní výchově pro mateřské školy. Cílem zjištění této otázky však bylo zjištění, jak by učitelky kroměřížských mateřských škol přistoupily k možnosti, kdy by jim byla předložena možnost bezplatné účasti na seminářích věnovaných dopravní výchově v mateřských školách. Výsledky byly následující:

(Graf č. 3 – Otázka č. 7 - Využil(a) byste možnost bezplatné účasti na seminářích s tématem dopravní výchovy?)

V porovnání s předchozí otázkou, kdy 33 učitelek uvedlo, že se neúčastní seminářů s tématem dopravní výchovy v mateřských školách, jsou výsledky u otázky č. 7. zcela odlišné.

Takřka obdobný počet respondentek uvedl, že by využily možnosti bezplatné účasti na seminářích s tématem dopravní výchovy. Pouze 18 % učitelek se k této možnosti vyjádřilo negativně.

Otázka č. 8 – Jakou časovou dotaci v rámci školního roku věnujete výuce dopravní výchovy ve Vaší mateřské škole?

Osmá otázka v dotazníku směřovala ke zjištění konkrétní doby, která je dopravní výchově v kroměřížských mateřských školách věnována. Je nezpochybnitelné, že dopravní výchova je aplikována při každém pohybu dětí mimo mateřskou školu, nicméně tato otázka směřovala zejména k tomu, zda je dopravní výchově věnován celý tematický blok během školního roku. Bylo na ni následovně zodpovězeno:

Otázka č. 8	Počet	Procentuální zastoupení
Denní výuka	5	13 %
Týdenní výuka	5	13 %
Dvoutýdenní výuka	8	20,5 %
Měsíční výuka	3	7,5 %
Průběžná výuka	18	46%

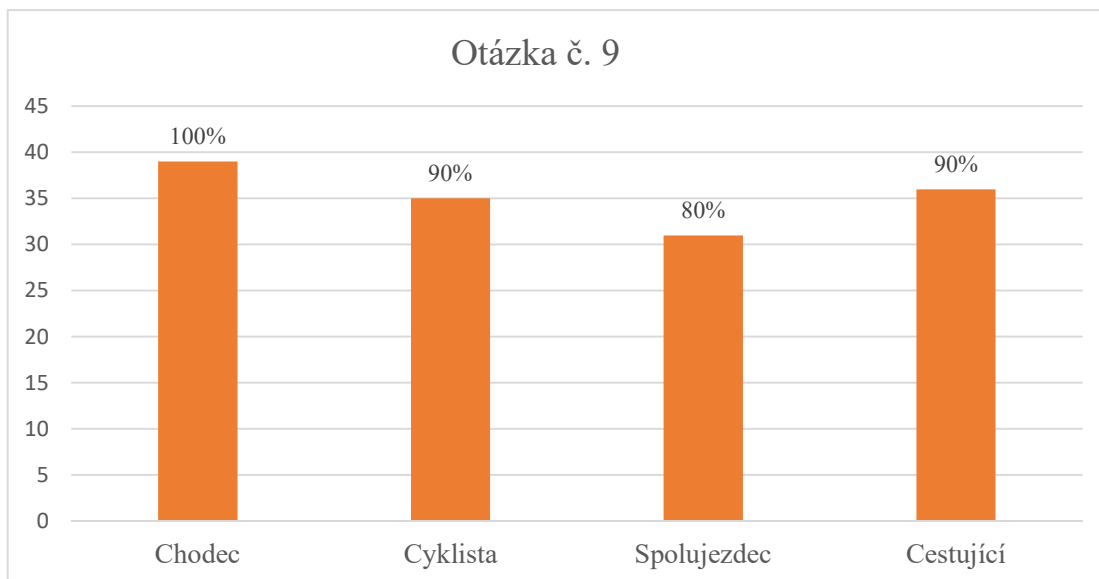
(Tabulka č. 4 – Otázka č. 8 - Jakou časovou dotaci v rámci školního roku věnujete výuce dopravní výchovy ve Vaší mateřské škole?)

Z odpovědí lze vyčíst, že dopravní výchově se nejvíce učitelky v mateřské škole věnují průběžně, kdy se nedá přesně určit, jakou časovou dotaci v rámci školního roku jí věnují. Naprostá většina učitelek dopravní výuce v mateřské škole věnuje v rámci školního roku více než týdenní dobu. Pouze 13 % učitelek se dopravní výchově věnuje podrobně pouze jeden den v rámci školního roku.

Otázka č. 9 – Které z těchto oblastí dopravní výchovy jsou součástí dopravní výuky ve Vaší mateřské škole?

Možnosti odpovědí na tuto otázku bezprostředně navazovaly na hlavní témata dopravní výchovy uvedená v teoretické části této bakalářské práce. Uvedené oblasti jsou těmi základními, kterými se mají učitelé v mateřské škole zabývat. V rámci komplexní dopravní

výchovy by se měly věnovat všem těmto oblastem. Respondentky zde mohly volit více než jednu odpověď.

(Graf č. 4 – Otázka č. 9 – Které z těchto oblastí dopravní výchovy jsou součástí dopravní výuky ve Vaší mateřské škole?)

Výsledky této otázky přinesly jasnou odpověď na skutečnost, že se většina učitelek kroměřížských mateřských škol při své výuce dopravní výchovy věnuje všem základním oblastem výuky předškolního dítěte v dopravní výchově. Dítěti jako chodci se věnují všechny dotazované učitelky kroměřížských mateřských škol.

Otázka č. 10 – Je nějaká z výše uvedených oblastí, kterou se při výuce dopravní výchovy nezabýváte?

Následující otázka doplňovala otázku č. 9 a měla za cíl pojmenovat oblasti, kterým se respondentky při své výuce nezabývají. Výsledky přinesly následující odpovědi.

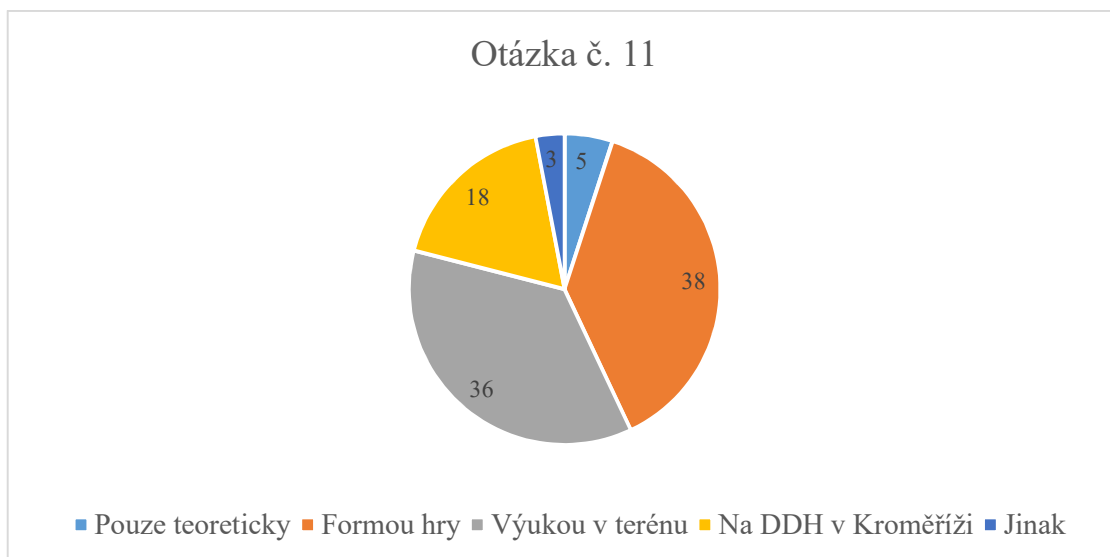
Otázka č. 10	Dítě jako cyklista	Dítě jako spolujezdec	Dítě jako cestující
Počet	4	8	3

(Tabulka č. 5 – Otázka č. 10 - Je nějaká z výše uvedených oblastí, kterou se při výuce dopravní výchovy nezabýváte?)

Z výsledků je zřejmé, že se nejméně učitelek věnuje oblasti Dítě jako spolucestující, jenž si klade za cíl přípravu dítěte k bezpečné cestě automobilem. Dále se část respondentek nezabývá oblastí dítěte jako cyklisty a dítěte jako cestujícího v hromadném dopravním prostředí.

Otázka č. 11 – Jakým způsobem probíhá Vaše výuka dopravní výchovy?

Jedenáctá otázka dotazníku měla přinést odpovědi na to, jakým způsobem je dopravní výchova v kroměřížských mateřských školách vyučována. Respondentky měly zvolit všechny odpovídající odpovědi.

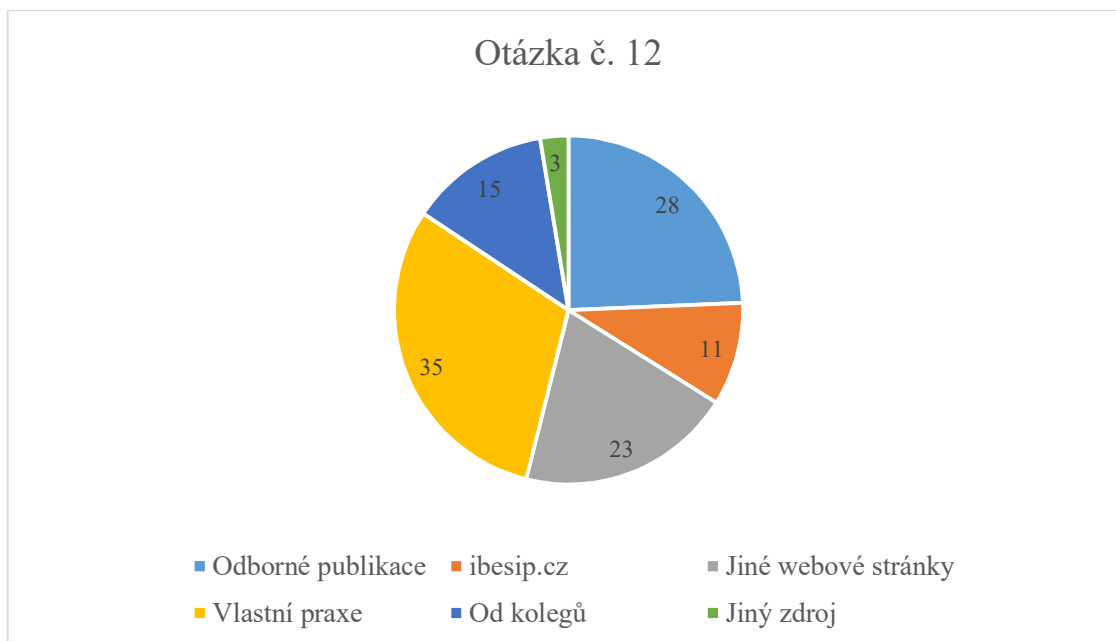
(Graf č. 5 – Otázka č. 11 – Jakým způsobem probíhá Vaše výuka dopravní výchovy?)

- Jinak
 - Dopravní odpoledne v mateřské škole
 - Projekt v mateřské škole „POZOR, ČERVENÁ!“
 - Projekt k dopravě a bezpečnosti

Výsledky této otázky jednoznačně svědčí o tom, že dopravní výchova v kroměřížských mateřských školách je dětem podávána především dětskou hrou a rovněž výukou v terénu, kde se děti stávají účastníky silničního provozu při procházkách, nebo při cestování autobusem. Těmito přirozenými formami výuky lze dětem lépe vysvětlit povinnosti, na které musí dbát při účasti na silničním provozu.

Otázka č. 12 – Odkud čerpáte podklady pro výuku dopravní výchovy?

V pořadí již dvanáctá otázka dotazníku směřovala ke zjištění, který pramen je nejčastěji využíván pro čerpání podkladů pro výuku dopravní výchovy v kroměřížských mateřských školách. Respondentky mohly zvolit všechny odpovídající odpovědi z nabízených možností, a pokud ve výčtu možností nějaká chyběla, mohly ji tam dopsat.

(Graf č. 6 – Otázka č. 12 – Odkud čerpáte podklady pro výuku dopravní výchovy?)

- Jiný zdroj
 - Dopravní školička
 - Dětsví bez úrazu – výukový program
 - Přednáška Městské policie Kroměříž na Dětském dopravním hřišti

Výsledky svědčí o tom, že učitelky kroměřížských mateřských škol se při výuce dopravní výchovy opírají především o vlastní zkušenost a praxi, kterou se silničním provozem samy mají. Dalším podstatným pramenem jsou webové stránky, ať již ibesip.cz, či jiné. Velká část učitelek využívá k výuce dopravní výchovy i odborné publikace. Nezanedbatelná část učitelek rovněž konzultuje dopravní výchovu se svými kolegyněmi v mateřské škole. Jako další zdroje respondentky uvedly i interaktivní program Dopravní školička a rovněž přednášku Městské policie Kroměříž na téma dopravní výchovy.

Otázka č. 13 – Využíváte některé z níže uvedených metodik pro výuku dopravní výchovy v mateřské škole?

Tato otázka směřovala především k ověření, zda učitelky využívají stěžejní metodiky pro výuku dopravní výchovy dětí v předškolním věku. Respondentky mohly vybírat z následujících možností.

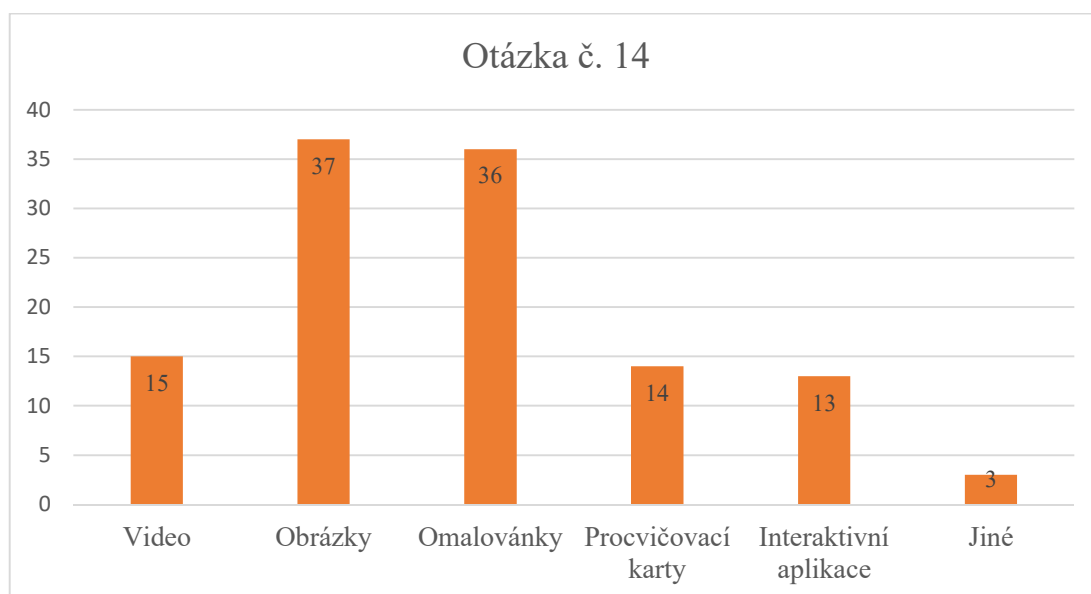
- Metodika dopravní výchovy v předškolním věku dítěte (autor: Provalilová a kol.)

- Metodická příručka dopravní výchovy pro mateřské školy (autor: Eva Suchá)
- Interaktivní učebnice dopravní výchovy pro mateřské školy (autor: Ministerstvo dopravy, BESIP, dostupné na ibesip.cz)
- Neznám žádnou z těchto metodik

Z 39 dotazovaných učitelek celkem 21 (54 %) neznalo žádnou z výše uvedených metodik. Neznámější metodikou, jež využívá 15 dotazovaných učitelek, byla Interaktivní učebnice dopravní výchovy pro mateřské školy, se kterou je možné pracovat na interaktivních tabulích, které jsou ve všech mateřských školách v Kroměříži. Pouze 5 respondentek znalo metodiku autorky Provalilové a jen 2 respondentky používají metodickou příručku autorky Suché.

Otázka č. 14 – Jaké pomůcky při výuce dopravní výchovy využíváte?

Předposlední otázka dotazníku směřovala k pomůckám, které učitelky při výuce dopravní výchovy nejvíce používají. Respondentky mohly zvolit všechny odpovídající odpovědi, z nichž vyšly následující výsledky.

(Graf č. 7 – Otázka č. 14 – Jaké pomůcky při výuce dopravní výchovy využíváte?)

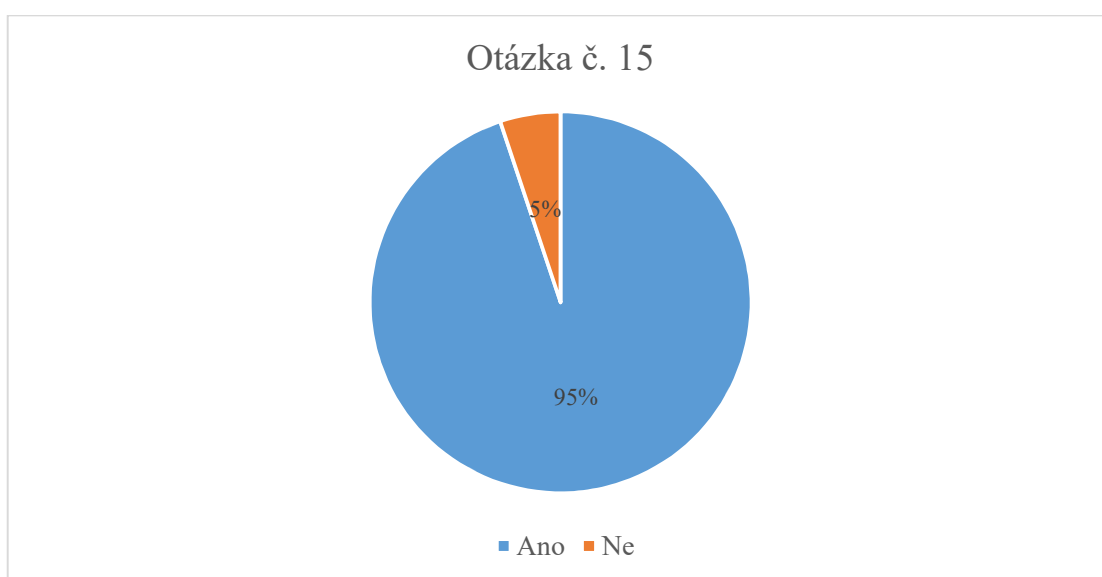
- Jiné
 - Pracovní listy 2x
 - Stolní hry

Učitelky v kroměřížských mateřských školách při výuce dopravní výchovy nejvíce využívají obrázky s dopravními situacemi a omalovánky, ve kterých děti mohou vymalovat

reálné dopravní situace. Více než třetina dotazovaných k výuce dopravní výchovy rovněž využívá videa s dopravní tematikou a procvičovací karty s dopravními situacemi. Rovná třetina dotazovaných využívá k výuce interaktivní aplikace. Mimo uvedené možnosti učitelky k výuce dále využívají pracovní listy a stolní hry.

Otázka č. 15 – Je Vaše mateřská škola dostatečně materiálně vybavena pro výuku dopravní výchovy?

Poslední otázka dotazníku směřovala k materiálnímu vybavení mateřských škol, zda je dostatečné ke kvalitní dopravní výchově dětí předškolního věku. Pokud respondentky zvolily odpověď NE, měly rovněž popsat, co jim v jejich mateřské škole chybí.

(Graf č. 8 – Otázka č. 15 – Je Vaše mateřská škola dostatečně materiálně vybavena pro výuku dopravní výchovy?)

Výsledky poslední otázky byly jednoznačné, 95 % učitelek se vyslovilo, že vybavení jejich mateřské školy je dostatečné pro výuku dopravní výchovy. Pouze malá část z nich uvedla, že jim v mateřské škole, nebo v jejím okolí, chybí patřičné prostory pro lepší výuku dopravní výchovy. Dané zlepšení bylo spatřováno především ve vybudování prostoru a hřišť pro výcvik jízdy na jízdním kole.

5.5 Vyhodnocení výsledků dotazníku

V dotazníkovém šetření byly zjištěny základní údaje o učitelkách, které vyučují v kroměřížských mateřských školách. Tyto údaje byly podrobně popsány v kapitole 5.2 Výzkumný soubor.

Dotazníkové šetření si kladlo za cíl zejména zmapování aspektů realizace výuky dopravní výchovy v podmínkách mateřských škol města Kroměříže. Ze šetření vyšly následující výsledky. Pouze 5 respondentek bylo před zahájením své pedagogické praxe proškoleny v dopravní výchově. Je velmi tristní, že 87 % učitelek v kroměřížských mateřských školách nebylo při svém studiu vzděláváno ve výuce dopravní výchovy. Je to určitým signálem, jak školské instituce, ve kterých byly učitelky vzdělávány, přistupovaly k výuce dopravní výchovy svých žáků. Další otázka směřovala k průběžnému vzdělávání učitelek, které se mohou účastnit bezplatných seminářů týkajících se dopravní výchovy v mateřských školách. Z odpovědí vyšlo najevo, že se těchto seminářů účastní 6 respondentek, tedy pouze 15% z celkového počtu respondentek. Zbýlých 33 učitelek se seminářů neúčastní, dá se tedy hovořit o tom, že se nijak průběžně v dopravní výchově nevzdělávají. Vzhledem k tomu, že u předchozí otázky obdobné množství učitelek uvedlo, že před zahájením své učitelké praxe nebylo k dopravní výchově dětí předškolního věku nijak proškoleny, lze z těchto výsledků vyčíst, že dotazované učitelky nebyly a nejsou odborně připraveny pro výuku dopravní výchovy v mateřských školách a většinou čerpají pouze z vlastní praxe. Z toho důvodu je nutné kladně nahlížet na odpovědi, které poskytla další otázka. Celkem 28 dotazovaných učitelek se kladně vyjádřilo k možnosti se účastnit seminářů s tematikou dopravní výchovy pro mateřskou školu, pouze 7 respondentek uvedlo, že by o takové semináře nemělo zájem.

Další otázky dotazníku směřovaly k samotné výuce dopravní výchovy v mateřských školách. Z odpovědí dotazovaných učitelek vyplynulo, že dopravní výchovu nejčastěji vyučují průběžně v rámci školního roku. Velká část učitelek věnuje dopravní výchově minimálně 1 celý týden v rámci školního roku. Pouze 5 respondentek uvedlo, že dopravní výchově věnují jen jeden den ve školním roce. Dotazované učitelky uvedly, že se při výuce nejvíce věnují dítěti jako chodci. Dále se intenzivně věnují dítěti jako cyklistovi a cestujícímu v hromadném dopravním prostředku. Nejméně respondentek se při výuce dopravní výchovy věnuje dítěti jako spolujezdci v automobilu.

Dopravní výchova v kroměřížských mateřských školách je nejčastěji vyučována formou hry. Dále ji učitelky vyučují přímo v terénu při vycházkách a jízdě v autobusu. Podstatná část respondentek uvedla, že dopravní výchova pro děti předškolního věku je vyučována i na dětském dopravním hřišti v Kroměříži.

Většina respondentek v dotazníku uvedla, že podklady pro výuku dopravní výchovy čerpá ze své praxe. Jako další důležitý zdroj podkladů učitelky označily internet a webovou

stránku ibesip.cz. Velká část učitelek čerpá poklady z odborných publikací, konkrétně se jedná o 72 % dotazovaných. Menší část učitelek čerpá podklady pro svou výuku u svých kolegyně v mateřské škole. Další odpovědi směřovaly ke znalosti základních metodik pro výuku dopravní výchovy na mateřských školách a to Metodiky dopravní výchovy v předškolním věku dítěte (autor: Provalilová a kol.), Metodické příručky dopravní výchovy pro mateřské školy (autor: Suchá Eva) a Interaktivní učebnice dopravní výchovy pro mateřské školy (dostupné na ibesip.cz). Většina učitelek, konkrétně 54 % uvedlo, že nezná žádnou z těchto metodik. Nejznámější metodikou byla pro učitelky Interaktivní učebnice dopravní výchovy pro mateřské školy, kterou využívá 38 % respondentek. Ostatní metodiky zná a využívá pouze malá část dotazovaných, což je tristní výsledek pro tyto základní dokumenty, podle nichž by měla být vyučována dopravní výchova v mateřských školách. Při výuce dopravní výchovy v mateřských školách města Kroměříže jsou nejvíce využívány obrázky s dopravními situacemi a omalovánky. Podstatná část učitelek k výuce využívá i videa, procvičovací karty a interaktivní aplikace. Mezi další pomůcky k výuce dopravní výchovy lze zařadit i pracovní listy a stolní hry. Naprostá většina dotazovaných učitelek uvedla, že mateřské školy v Kroměříži jsou dostatečně materiálně vybaveny pro výuku dopravní výchovy. Pouze 2 dotazované uvedly, že jejich mateřské školy postrádají pro dobrou výuku dopravní výchovy vhodný terén pro jízdu na kole, případně úplně nové dětské dopravní hřiště v blízkosti mateřské školy. Z toho je patrné, že ve většině mateřských škol v Kroměříži nechybí žádné materiální pomůcky pro kvalitní výuku dopravní výchovy dětí předškolního věku.

Závěr

Ve své bakalářské práci na téma „Dopravní výchova v mateřských školách města Kroměříže jsem si za cíle zvolil zmapování aspektů realizace dopravní výchovy v podmínkách mateřských škol města Kroměříže.

V teoretické části jsem se zaměřil na charakteristiku mateřské školy a dětí předškolního věku, které ji navštěvují. Dále jsem se snažil o popis dopravní výchovy, včetně jejího historického vývoje. Popsal jsem zde především hlavní oblasti dopravní výchovy dětí předškolního věku a to především děti jako chodců, dále jako cyklistů, spolujezdců a také cestujících v dopravním prostředku. Mám za to, že s výukou dopravní výchovy u dětí se má začít v co nejučtější věku, aby jim složitá pravidla silničního provozu byla vysvětlována konstantně a především nenáročně - v mateřské škole především hrou. V teoretické části jsem se tak snažil o kompletaci pojmů, požadavků a rizik souvisejících se základními tématy dopravní výchovy dětí předškolního věku. Hlavní část výuky dopravní výchovy dětí je směřována na první stupeň základní školy, což se negativně projevilo v možnosti najít větší počet zdrojů, které by se věnovaly dopravní výchově pro děti předškolního věku.

V praktické části jsem se zaměřil na zpracování cílů, které jsem si stanovil na začátku této práce. U otázek zaměřených na výuku dopravní výchovy jsem zaznamenal tristní výsledky ve vzdělání k výuce dopravní výchovy na mateřských školách. Vzhledem k tomu, že 87 % učitelek v kroměřížských mateřských školách nebylo nikdy vzděláváno pro výuku dopravní výchovy v mateřských školách, ani se v průběhu své učitelské praxe nijak průběžně nevzdělává, vrhají tyto skutečnosti špatné světlo na celkovou úroveň dopravní výchovy v kroměřížských mateřských školách. Částečný optimismus lze spatřovat v tom, že dotazované učitelky projevily zájem se vzdělávat, pokud jim bude připraven bezplatný seminář týkající se dopravní výchovy. Zde vidím prostor pro zřizovatele mateřských škol, tedy Město Kroměříž, aby zde investovalo prostředky ke zkvalitnění dopravní výchovy v jeho mateřských školách. Je to nejspíš jediná cesta, jak může zřizovatel přispět ke zkvalitnění dopravní výchovy, neboť naprostá většina učitelek uvedla, že jejich mateřská škola je dostatečně materiálně vybavena pro výuku dopravní výchovy.

Dopravní výchova v kroměřížských mateřských školách je vyučována především průběžně, a ve většině případů je jí věnován minimálně jeden týden v rámci školního roku. Hlavní vyučovací oblastí dopravní výchovy je dítě jako chodec, následovaný oblastí dítě jako cestující v hromadném dopravním prostředku a jako cyklista. Dané oblasti jsou nejčastěji

vyučovány formou hry, nebo taktéž přímo v terénu při vycházkách či jízdě v autobusu. Částečným překvapením je skutečnost, že na dětském dopravním hřišti v Kroměříži uskutečňuje dopravní výchovu dětí předškolního věku pouze necelá polovina dotazovaných učitelek. Jako základní podklad pro výuku dopravní výchovy slouží učitelkám jejich vlastní praxe, další podklady čerpají především z internetu a webových stránek ibesip.cz. Dopravní výchova v kroměřížských mateřských školách je vyučována především pomocí obrázků s dopravními situacemi a omalovánkami. Dalšími pomůckami jsou bezesporu videa a interaktivní aplikace, které se dají běžně najít na internetu. Například na stránce ibesip.cz. Dále vyučující využívají procvičovací karty, pracovní listy a stolní hry. Zklamáním je neznalost základních metodik pro výuku dopravní výchovy v mateřských školách, kdy 54% učitelek uvedlo, že nezná ani jednu z uvedených metodik.

Mám za to, že tato bakalářská práce podrobně zmapovala aspekty realizace dopravní výchovy v podmínkách mateřských škol města Kroměříže. Bylo zjištěno, kdo dopravní výchovu vyučuje, odkud čerpá podklady pro tuto výuku a také, jak tato výuka probíhá, včetně časové dotace, která je dopravní výchově v rámci školního roku v těchto mateřských školách věnována. Taktéž bylo zjištěno, že učitelky kroměřížských škol jsou spokojeny s materiálním vybavením mateřských škol pro výuku dopravní výchovy. Místem, kterému lze věnovat další pozornost, je odborné vzdělávání učitelek v dopravní výchově, aby byla jejich výuka podložena podrobnými znalostmi dopravní výchovy, které jim mohou předat odborníci na tuto tematiku. Věřím, že tato bakalářská práce poslouží jako podklad pro další podporu kvalitní výuky dopravní výchovy v mateřských školách města Kroměříže.

Seznam použité literatury a zdrojů:

Dopravní výchova pro MŠ interaktivně, [online]. [cit. 2018-09-07]), Dostupné na [www: https://www.ibesip.cz/](https://www.ibesip.cz/).

Bezpečné cesty do školy, [online]. [cit. 2018-09-14]), Dostupné na [www: https://www.bezpecnecesty.cz/](https://www.bezpecnecesty.cz/).

FRIŠOVÁ, Lenka a kol. *Úrazy dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 36 s. ISBN 80-86991-72-5.

GRECMANOVÁ, Helena, Drahomíra HOLOUŠOVÁ a Eva URBANOVSKÁ. *Obecná pedagogika*. I. Olomouc: Nakladatelství HANEX, 1996. 231 s. ISBN 80-85783-20-7.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

CHRÁSKA, Miroslav a Ilona KOČVAROVÁ. *Kvantitativní metody sběru dat v pedagogických výzkumech*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2015. 132 s. Pedagogika. ISBN 978-80-7454-553-5.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozšířené a aktualizované vydání Praha: Grada, 2014. 256 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4435-3.

LÍMOVÁ, Lucie. *Teorie dopravní výchovy*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2005. 82 s. ISBN 8024611570.

MINISTERSTVO DOPRAVY A SPOJŮ – BESIP. *Policie a dopravní výchova dětí*. Praha: Ministerstvo dopravy a spojů – BESIP, 2001. 25 s.

PROVALILOVÁ, Iva, Zuzana STRNADOVÁ a Jitka HEINRICHOVÁ. *Metodika dopravní výchovy v předškolním věku dítěte*. Brno: Centrum dopravního výzkumu, 2008. 40s.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Nové, rozšířené a aktualizované vydání Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

Semináře pro učitele, [online]. [cit. 2019-02-13]. Dostupné na [www: https://www.dopravnivychova.cz/](https://www.dopravnivychova.cz/).

STOJAN, Mojmir. *Dopravní výchova pro učitele 1. stupně ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 224 s. ISBN 978-80-210-4251-3.

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. 166 s. ISBN 978-80-7367-774-9.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka, Ivana BINAROVÁ, Kamila HOLÁSKOVÁ, Alena PETROVÁ, Irena PLEVOVÁ a Michaela PUGNEROVÁ. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 189 s. Studijní texty. ISBN 978-80-244-2433-0.

VOTRUBA, Josef. *Dopravní výchova*. I. díl, Chodec. Praha: Fortuna, 1992. 62 s. ISBN 8085298988.

VOTRUBA, Josef. *Dopravní výchova pro 4. a 5. ročník základní školy. Díl 2, Cyklista*. Praha: Fortuna, 1993. 59 s. ISBN 8071680389.

VOTRUBA, J. *Dopravní výchova v rodině*. Praha: Fortuna, 2001. 32s. ISBN 80-7168-790-1.

Vyhláška 341/2014 Sb., *o schvalování technické způsobilosti a o technických podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů*, [online]. 2018, Dostupné na www: <https://zakonyprolidi.cz/>.

Zákon č. 361/2000 Sb., *o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů*, [online]. 2018, Dostupné na www: <https://zakonyprolidi.cz/>.

Seznam použitých zkratek

BESIP – Bezpečnost silničního provozu

OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

Ministerstvo dopravy BESIP – Samostatné oddělení Bezpečnosti silničního provozu
Ministerstva dopravy

RVP PV 2018 – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání z roku 2018

Seznam grafů

- Graf č. 1 – Otázka č. 2 – Kolik je Vám let?
- Graf č. 2 – Otázka č. 4 – Jak dlouho působíte jako pedagog v mateřské škole?
- Graf č. 3 – Otázka č. 7 – Využil(a) byste možnost bezplatné účasti na seminářích s tématem dopravní výchovy?
- Graf č. 4 – Otázka č. 9 – Které z těchto oblastí dopravní výchovy jsou součástí dopravní výuky ve Vaší mateřské škole?
- Graf č. 5 – Otázka č. 11 – Jakým způsobem probíhá Vaše výuka dopravní výchovy?
- Graf č. 6 – Otázka č. 12 – Odkud čerpáte podklady pro výuku dopravní výchovy?
- Graf č. 7 – Otázka č. 14 – Jaké pomůcky při výuce dopravní výchovy využíváte?
- Graf č. 8 – Otázka č. 15 – Je Vaše mateřská škola dostatečně materiálně vybavena pro výuku dopravní výchovy?

Seznam tabulek

- Tabulka č. 1 – Otázka č. 3 – Jaké je Vaše dosažené vzdělání?
- Tabulka č. 2 – Otázka č. 5 - Byl(a) jste před zahájením pedagogické praxe proškolen(a) pro výuku dopravní výchovy v mateřské škole?
- Tabulka č. 3 – Otázka č. 6 - Účastníte se seminářů věnovaných výuce dopravní výchovy v mateřských školách?
- Tabulka č. 4 – Otázka č. 8 - Jakou časovou dotaci v rámci školního roku věnujete výuce dopravní výchovy ve Vaší mateřské škole?
- Tabulka č. 5 – Otázka č. 10 - Je nějaká z výše uvedených oblastí, kterou se při výuce dopravní výchovy nezabýváte?

Seznam příloh

- Příloha č. 1 – Dotazník k bakalářské práci

Příloha č. 1

Dotazník k bakalářské práci na téma:

„Dopravní výchova v mateřských školách města Kroměříže“

Vážení pedagogové mateřských škol v městě Kroměříži,

Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku, který poslouží jako podklad pro Bakalářskou práci na téma „Dopravní výchova v mateřských školách města Kroměříže“. Dovoluji si Vás zároveň požádat o co nejpřesnější a pravdivé odpovědi na položené otázky. Vyplnění dotazníku je zcela anonymní.

Předem děkuji za Váš čas strávený s vyplňováním dotazníku.

Václav Dostálek, student 3. ročníku kombinovaného studia oboru Pedagogika – Veřejná správa na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci

Postup pro správné vyplnění dotazníku:

Označte jednu odpověď, pokud u otázky není uvedeno jinak a u otevřených otázek doplňte Vaši odpověď.

Dotazník je možné vyplnit pouze v tištěné podobě.

Termín pro vyplnění: 21. listopadu 2018 – 12. prosince 2018

1. Jakého jste pohlaví?

- Muž
- Žena

2. Kolik je Vám let?

.....

3. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

- Středoškolské s maturitní zkouškou
- VOŠ
- Vysokoškolské

4. Jak dlouho působíte jako pedagog v mateřské škole?

.....

5. Byl(a) jste před zahájením pedagogické praxe proškolen(a) pro výuku dopravní výchovy v mateřské škole?

- Ano
 - Pokud ano, jakým způsobem?

.....
.....
.....

- Ne

6. Účastníte se seminářů věnovaných výuce dopravní výchovy v mateřských školách?

- Ano
- Ne

7. Využil(a) byste možnost bezplatné účasti na seminářích s tématem dopravní výchovy?

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Ne

8. Jakou časovou dotaci v rámci školního roku věnujete výuce dopravní výchovy ve Vaší mateřské škole?

.....

9. Které z těchto oblastí dopravní výchovy jsou součástí výuky ve Vaší mateřské škole? (označte všechny odpovídající odpovědi)

- Dítě jako chodec
- Dítě jako cyklista
- Dítě jako spolujezdec
- Dítě jako cestující v hromadném dopravním prostředku

10. Je nějaká z výše uvedených oblastí, kterou se při výuce dopravní výchovy nezabýváte?

- Ano
 - Pokud ano, která?

.....

- Ne

11. Jakým způsobem probíhá Vaše výuka dopravní výchovy? (označte všechny odpovídající odpovědi)

- Pouze teoreticky
- Formou hry
- Výukou v terénu (při vycházkách, jízdě v autobusu)

- Na dětském dopravním hřišti v Kroměříži
- Jinak (vypište)

.....

12. Odkud čerpáte podklady pro výuku dopravní výchovy? (označte všechny odpovídající odpovědi)

- Z odborných publikací
- Z webu ibesip.cz
- Z jiných webových stránek
- Z vlastní praxe
- Od kolegů
- Jiný zdroj (uveďte)

.....

13. Využíváte některé z níže uvedených metodik pro výuku dopravní výchovy v mateřské škole? (označte všechny odpovídající odpovědi)

- Metodika dopravní výchovy v předškolním věku dítěte (autor: Provalilová a kol.)
- Metodická příručka dopravní výchovy pro mateřské školy (autor: Mgr. Eva Suchá)
- Interaktivní učebnice dopravní výchovy pro mateřské školy (autor: Ministerstvo dopravy, BESIP, dostupné na ibesip.cz)
- Neznám žádnou z těchto metodik

14. Jaké pomůcky při výuce dopravní výchovy využíváte? (označte všechny odpovídající odpovědi)

- Videá
- Obrázky s dopravními situacemi
- Omalovánky
- Procvičovací karty
- Interaktivní aplikace
- Jiné

○ Vypište:

.....
.....
.....

15. Je Vaše mateřská škola dostatečně materiálně vybavena pro výuku dopravní výchovy?

- Ano
- Ne
 - Pokud ne, co podle Vás ve Vaší mateřské škole nejvíce postrádáte?

.....
.....
.....

Děkuji za Váš čas strávený s vyplněním dotazníku.

Václav Dostálek

Kontakt: vaclav.dostalek5@seznam.cz